1967
1

ADALET DERGİSİ

Yıl : 58 Ocak 1967 Sayı : 1

MİLLİ KÜTÜPHANE-ANKARA-1946

ADALET DERGİSİ

ADALET BAKANLIĞINCA AYDA BİR YAYINLANIR — 6026 SAYILI KANUNA GÖRE İDARI EDEN : RIDVAN BÜLENT ERCİYEŞ — ADALET DERGİSİNİN BİR SAYILI RESMÎ KARARLAR DERGİSİ İLE BİRLİKTE 2,5 LİRA, YILLIK ABONESİ 30 LİRADIR — ABONE OLMAK İSTEYENLER, ABONE BEDELİNİ BULUNDUKLARI YER MALİYESİNE YATIRABİLECEKLERİ GİBİ, POSTA HAVALESİYLE DOĞRUDAN DOĞRUYA BAKANLIK YAYIN MÜDÜRLÜĞÜNE DE GÖNDEREBİLİRLER — ABONE BEDELİ VEYA SATIN ALINACAK BAKANLIK YAYINLARININ BEDELİ POSTA İLE GÖNDERİLDİĞİ TAKDİRDE MAKBUZ İÇİN 25 KURUŞ DAMGA PULU ÜCRETİ DE EKLENMELİDİR — DERGİDE YAYINLANAN YAZILARIN SAYFASINA 15 LİRA TELİF ÜCRETİ ÖDENİR — ADALET DERGİSİNDE YAYINLANMAK ÜZERE GÖNDERİLEN YAZILARIN YAYINLANIP YAYINLANMAYACAĞI YAZI SAHİPLERİNE AYRICA BİLDİRİLMEZ VE YAYINLANMAYAN YAZILAR GERİ VERİLMEZ — ADALET DERGİSİNDE YAYINLANAN YAZILARDA BELİRTİLEN DÜŞÜNCELER YAZI SAHİPLERİNE AİTTİR.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
Dr. Recai SEÇKİN : Çok Değerli Bir Hâkimin Ardından	3
A. Bülent GÜREL : Yargıtay 7. Ceza Dairesinin bir Kararı	9
Selâhattin ATALAY : İngiliz Çocuk Mahkemeleri	14
Teoman ERGÜL : Hukuk Açısından Sendikalar	24
Arif AYBAR : Fransız Hukukunda Suç İşlemiş veya Hukukan Himayeye Muhtaç Küçüklerin Şahsiyetlerinin Tetkiki	41
Ahmet BUHARALI : Hükümlülerin Gruplar Halinde Islâh ve Terbiyeleri	59
Dr. Fuat Aziz GÖKSEL — Dr. İbrahim TUNALI : Sarhoşluk bir Kabahat mıdır?	66

ADALET DERGİSİ

Yıl : 58 Ocak 1967 Sayı : 1

ÇOK DEĞERLİ BİR HÂKİMİN ARDINDAN.

Dr. Recai SEÇKİN

Anayasa Mahkemesi Üyesi

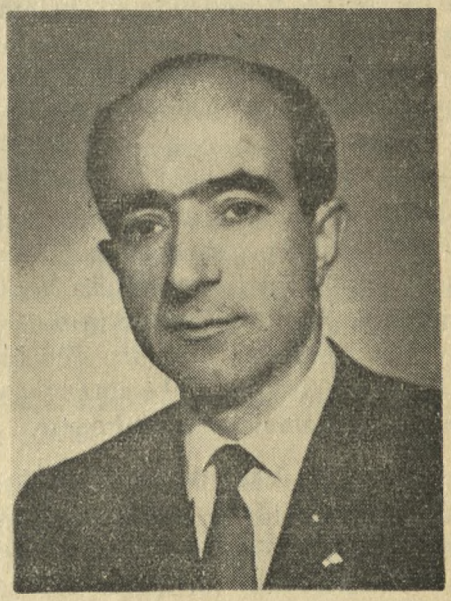

Ekrem Tüzemen

Ne yazık ki kader, aramızdan Ekrem Tüzemen'i de ayırdı ve sonsuzluğa göç ettirdi. Gerçekten, Anayasa Mahkemesi üyelerinden en genci olan Mustafa Ekrem Tüzemen 5/9/1966 Pazartesi günü saat 21 i geçe Tanrının rahmetine kavuşmuştur ve böylece hukukçular çevresinde hiç bir zaman doldurulmuyacak bir boşluk meydana gelmiştir.

Evli ve iki küçük kız yavrunun babası olan Tüzemen, rumî 1331, miladî 1915 yılında Elazığ'ın Hozat ilçesinde doğmuştur. Kendisi orta öğrenimini İstanbul Erkek Lisesinde yapmış ve Lisenin fen kolundan 1933 - 1934 ders yılında diploma aldıktan sonra İstanbul Hukuk Fakültesine girmiş ve orada 1936 - 1937 ders yılında pekiyi derece ile lisans diploması alarak Türkiye'deki yüksek öğrenimini bitirmiştir. Bundan son-

miş ve Hacettepe Tıp Fakültesi Nöroloji Kliniğinde yatmakta iken sonsuzluğa göçmüştür.

Gerek adlî hâkimliği sırasında, gerekse Anayasa Mahkemesi üyesiyken, kendisi, Temsilciler Meclisi Üyeliği ve Bakanlıktan başka ek görevlerde de bulunmuştur.

1 — UNESCO tarafından düzenlenen ve 18/8/1952 'den 6/9/1952' ye kadar süren ve Cenevre'de toplanmış olan (Hükûmetler Arası Telif Hakları Konferansı) na Hükûmetimizi temsil etmek üzere Bakanlar Kurulu kararı ile katılmıştır.

2 — Üyesi bulunduğumuz Uluslararası Ahvali Şahsiye Komisyonunun Tüzüğü uyarınca, Yurdumuzda kurulan komisyonda Adalet Bakanlığını temsil etmiştir.

3 — Medenî Kanunu günün gereklerine göre değiştirmek için Adalet Bakanlığında kurulmuş bulunan komisyona üye olarak katılması uygun görülmüştür.

4 — Tabip Odaları Yüksek Haysiyet Divanına Yargıtay Genel Kurulunca temsilci seçilmiştir (6023 say. Yasa, Mad. 42, Bent C).

5 — Lahey Devletler Hususî Hukuku Konferansı için kurulan Türk Millî Gurubuna katılması uygun görülmüştür.

6 — Üyesi bulunduğumuz Uluslararası Ahvali Şahsiye Komisyonunun 1959 yılı Eylûl ayında Lahey'de yapılan genel kurul toplantısında millî gurubumuzda Adalet Bakanlığı adına görevli olarak bulunmuş ve aynı komisyonun eylül 1960'taki toplantısına da yine Bakanlık temsilcisi olarak katılmıştır.

7 — Mart 1960' ta Lahey'de toplanmış olan (Devletler Hukuku Konferansı Hususî Komisyonu)na temsilci olarak katılmıştır.

8 — İş Uyuşmazlıkları Yüksek Hakem Kurulu yedek başkanlığına, Yargıtay Hukuk ve İcra ve İflâs Daireleri başkanlarından meydana gelen kurulca seçilmiştir (3008 sayılı İş Kanununun 2/3/1954 günlü, 6298 sayılı Yasa ile değişen 83. maddesi).

9 — Lahey Daimî Hakem Divanı Üyeliğine seçilmiştir.

10 — Yargıtay hâkimi iken, Yargıtay Hukuk Genel Kurulunca çok kez seçildiği Uyuşmazlık Mahkemesinde, (1954' ten Anayasa Mahkemesine seçilmesine değin) üyelik etmiştir. Anayasa Mahkemesi üyesi iken 10/2/1965 te Uyuşmazlık Mahkemesi Başkanlığına seçilmiştir; lâkin hastalanması üzerine, uzun süre görevini yapamıyacağı sağlık kurulu raporundan anlaşılmış olması dolayısıyla başka bir üyenin görevlendirilmesi gerekli görülmüş olduğundan, 19/11/1965'te kendi yerine Şemsettin Akçoğlu

7

Uyuşmazlık Mahkemesi Başkanı seçilmiştir (Anayasa Mahkemesinin 19/11/1965 günlü seçim tutanağı).

11 — Adalet Bakanı iken Haziran 1961' de Paris'te toplanan Adalet Bakanları Konferansına katılmıştır.

Tüzemen, çalışmalarında gayet ciddi, dikkatli, her şeyi inceden inceye araştıran ve doğru bulduğu bir görüşten hiçbir zaman dönmeyen, kanılarını ve görüşlerini bütün gücüyle savunmaktan yılmayan bir arkadaş idi. Denilebilir ki, kendisi ideal hâkim olmak üzere yaratılmış bir insandı. Bütün meslek hayatı boyunca onun bilgisinden, tarafsızlığından en küçük kuşku uyandıran bir davranışı yahut tutumu ve kendisinden kuşkulanan herhangi bir kimse duyulmuş veya görülmüş değildir; çünkü rahmetli, temiz İslâm inancına sahip, ahlâk ve seciye bakımından doğru bir insan olmakla birlikte, bu niteliğini kendisine dost olan ve olmayan herkese kabul ettirmiş bir kimseydi. Benim kanıma göre, Tüzemen'in hem inanç ve genel ahlâk, hem de meslek ahlâkı yönünden sağlam bir durumda olmasının etkenlerinden biri kendi yaradılışı ve kişiliği, öbürü ise aile çevresi ve özellikle babasından aldığı eğitim ile babasının, onun gözünün önünde güzel bir örnek olarak duran kişiliğidir. Rahmetlinin babası Hakkı Tüzemen, 1303 te Dersim'de doğmuş bir meslekdaşımızdır. 1329 (1913)' te Dersim Bidayet Mahkemesi savcısı olarak göreve başlamış ve 1933' te Yargıtaya ilk atanan raportörlerden birisi olmuş, iki yıl sonra Balıkesir Ağır Ceza Başkanlığına verilmiş, sonra da İstanbul Asliye 7. Ceza Hâkimi ve 1944' te de Yargıtaya üye olmuş ve 1953' te yaş nedeni ile emekliye ayrılmıştır. Kendisinin emekliye ayrılmasından bir kaç ay sonra rahmetli oğlu Yargıtaya üye olmuştur. Hakkı Tüzemen dahi, bütün arkadaşlarınca, sağlam seciyeli, işinde çok dikkatli ve oyuna gerçekten sahip bir meslektaş olarak tanınmakta ve büyük bir saygı görmektedir. Baba ile oğlun gidiş ve tutumlarının ve meslekî durumlarının karşılaştırılması, bize oğlun babasının iyi etkisi altında kaldığını açıkça göstermektedir. Ekrem Tüzemen'in küçük erkek kardeşlerinden birisi Danıştay kanun sözcüsü, öbürü yüksek mühendis ve en küçük kız kardeşi ise doktor ve çocuk hastalıkları uzmanıdır. Bu duruma göre aile, kültürlü bir ailedir.

Tüzemen, arkadaşlarına ve ailesine çok bağlı bir kimse idi, düşüncelerini büyük bir titizlikle savunduğu halde gerek üye, gerek başkan olarak çalıştığı kurullarda arkadaşlarını incitmez, çalışma ahengini bozmaz idi. Onunla aynı kurulda çalışanlar, ne denli ağır bir dosya söz konusu olursa olsun, onun takrirlerinden büyük bir iç rahatlığı duyarlar, takriri dinledikleri sırada kafalarında beliren soruların, sorulmasına yer kalmadan,

takrir edence hemen her zaman kendiliğinden cevaplandırıldığını görürlerdi. Yargıtay 4 üncü hukuk Dairesinde kendisiyle birlikte çalışmak mutluluğuna ermiş bir arkadaşı olarak bu yönleri çok iyi bilmekteyim.

Bir hâkim, bir bilim adamı gibi kitaplar yazacak, yapıtlar meydana getirecek zamana ve olanağa hiç bir vakit sahip olmadığı için, hâkimin bir kaç kitap yazmış olması ve böylece kendisinden sonra yapıtlar bırakması hemen hemen hiç beklenemez; zira adlî hâkim, meslekte ilerledikçe ve yıllar geçtikçe, artan ve ağırlaşan bir iş yükü altındadır. Bundan ötürü rahmetli Tüzemen'in doktora tezinden başka bir yapıtı yoktur. Lozan Üniversitesinde savunduğu ve kabul ettirdiği tez, Fransızcadır ve (Les Registres de l'Etat Civil = Şahsî Haller Sicilleri) adını taşımaktadır ve 1940 yılında (Lausanne - Imprimerie La Concorde) da basılmıştır. Ancak kendisi meslek hayatında bir çok kararlar yazarak hakkın meydana çıkarılmasına yardım etmiştir ama bunlar yapıt sayılmaz. Bununla birlikte, Adalet Dergisinde yayınlanmış bir takım hukukî makaleleri de vardır. Rahmetli, yazdığı kararlarda ince hukukî tahlillere girmekten hoşlanırdı ve kararların bilimsel şekilde olması ve gerektiğinde bilimsel eserlere veya önceki içtihatlara dayanması ve dayanakların kararlarda gösterilmesi gerekçe ve sonuç bölümlerinin birbirinden ayırdedilmesi ve gerekçelerin sayılar altında ayrı ayrı yazılması yolunda çaba gösterirdi. Anayasa Mahkemesi kararlarında karşı oy yazıları dahi, kararın kendisi ile birlikte yayınlanmakta olduğundan, Tüzemen'in karşı oy yazıları incelendiğinde bunlar,onun nasıl bir hâkim olduğunu bize anlatabilir. Kendisinin meslekteki başarısının önemli bir kanıtı da, meslekteki yükselmelerinin (adi yükselme) veya (tercihli yükselme) değil, (mümtaz yükselme) şeklinde olmasıdır. Gerçekten, 2556 sayılı Hâkimler Yasası gereğince meslekte en çok başarı göstermiş olan hâkimler, mümtaz olarak yükselebilirler.

Tüzemen'in tam yetişmiş ve kendisinden daha çok ve daha değerli bir çalışma beklenilen bir çağda aramızdan ayrılmış olması, hukukçular ve kendini tanıyan başka kimseler arasında pek büyük bir üzüntü yaratmıştır. Nitekim kendisinin ölüm haberi 6 Eylûl 1966 sabahı adlî yılın açılış konuşmasında Yargıtay Birinci Başkanı İmran Öktem tarafından dinleyicilere söylenince, salonda bulunanların uğultu halinde bildirdikleri üzüntü ve acıma duygusu, orada bulunan yakınları için pek anlamlı ve üzüntüyü büsbütün arttırıcı olmuştur.

1965 yılının son ayında Tanrı rahmetine kavuşan Profesör Doktor Fikret Arık gibi Ekrem Tüzemen de, hem çok değerli, hem de en verim-

li çağda Türk Hukuk çevresinden ayrılmış bulunmaktadır. Bana kalırsa, her ikisinin de yeri kolay kolay doldurulamıyacak ve belki hiç doldurulamıyacak, değerli hukukçulara büyük ihtiyacı olan Yurdumuzda bu büyük iki hukukçunun yokluğu, herhalde uzun zaman duyulacaktır.

Tüzemen'in iş hayatını şu aşağıdaki beyit, çok güzel özetleyecek sanırım :

Allaha dayan, sa'ye sarıl, hikmete ram ol!
Yol varsa budur, bilmiyorum başka çıkar yol.

Rahmetlinin genel yaşamasını da şu dörtlük özetleyebilir :

Yadında mı doğduğun zamanlar?
Sen ağlar idin, gülerdi âlem.
Bir öyle ömür geçir ki, olsun
Mevtin sana hande, halka matem.

Rahmetli üzerinde yazılacak çok şey vardır. Lâkin bu kısa yazının çerçevesi bunun hepsini yansıtmaya yeterli değildir.

Son söz olarak, kendisine Tanrı'dan rahmet ve Yurdumuz için onun yerini tutacak ve onun çalışma ve ahlâk yolunu benimseyecek pek çok hukukçular yetişmesini dilerim.

10

YARGITAY 7. CEZA DAİRESİNİN BİR KARARI ÜZERİNE İNCELEME

Yazan : A. Bülent GÜREL

I — **Meselenin vaz'ı:** Alkollü içki almasından dolayı, umumî kara yolunda sevki idare ettiği kamyonu devirmesi sonucu yaralı olarak ilçeye getirilmesi sebebiyle işe el koyan C.Savcılığı tarafından tanzim edilen zabıt ve yapılan hazırlık tahkikatı sonunda şöförün sarhoşluğunun rapor ve diğer delillerle tesbiti üzerine 6085 sayılı kanunun 31 inci maddesi delâletiyle aynı kanunun 232 sayılı kanunla değişik 58/C maddesiyle tecziyesini temin sadedinde trafik dâvalarına bakmaya görevli sulh Ceza Mahkemesine dâva açılmış, yapılan duruşma sonunda şöför, iddianamede yazılı maddelerle mahkûm olmuştur. Hükmün sanık tarafından temyizi üzerine Yargıtay 7 nci Ceza Dairesinin 8213/8966 sayı, 19/II/1965 günlü ilâmiyle, Yargıtay C. Başsavcılığının aynı bölümünün 13/11/1965 günlü tebliğnamesindeki isteğe uyularak: (6085 sayılı kanunun 63 üncü maddesinde trafik zabıtası ile salâhiyetli kimseler tarafından tanzim edilecek zabıt varakalarının, Trafik Mahkemelerine tevdi olunabileceği yazılı olmasına ve sözü geçen kanunun 3, 4, ve 5 inci ve Trafik Tüzüğünün 4, 5, 6 ve 7 nci maddelerinde vazifeli trafik memurları ile salâhiyetli memurların kimler olduğu açıklanmış olmasına göre vazifeli ve salâhiyetli memurlar tarafından tanzim edilmiş bir zabıt varakası olup olmadığı araştırılmadan bu kabil dâvalarda gereksiz olan iddianameye müsteniden duruşma icrası ve yazılı şekilde hüküm tesisi kanuna aykırı olduğundan) bozularak dosya iade edilmiştir.

Yüksek Yargıtayımızın bu kararından çıkan netice şudur : Trafik Mahkemeleri ancak, Trafik zabıtasiyle, yukarda zikredilen maddelerde yazılı: Kara Yolları Umum Müdürlüğündeki fen hey'eti ve bu hey'et teşkilâtındaki mühendis ve teknisyenler (sonuncuların tanzim edecekleri zabıtlar en yakın ilgili zabıtaya tevdi olunacaktır.) tarafından tanzim edilecek zabıt varakalarına müstenit trafik suçlarını rüyet edebileceklerdir. Trafik zabıtası veya yukarıda sayılı diğer salâhiyetli kimseler tarafından tanzim kılınmış bir zabıt varakası olmadıkça duruşma dahi yapılamıyacaktır.

II — **Kararın tahlil ve münakaşası :** 1) 6085 sayılı kanunun 63 üncü maddesi (bu kanunda yazılı suçları işleyenler hakkında Trafik zabıtası

veya diğer salâhiyetli kimseler tarafından tanzim edilecek zabıt varakalarını) bu kabil dâvaların tahrik ve rüyetine kâfi kabul etmiştir. Kanunun bu hükmünün trafik kazalarının millî servette husule getirdiği millî bünyemizi kemirici tesirini azaltma gayesiyle kontrolün süratle ve müessir olarak temini ve suçların seri şekilde takip ve tecziyesini intaç sadedinde konulmuş hususî ve istisnai bir kaide olduğunu kabulde şüphe yoktur. Bu bakımdan Yargıtayımızın yukarıya alınan kararında buna ilişkin hüküm çok yerindedir. Ancak, naçiz kanaatimize göre : Kanunun uygulanmasında Yargıtayımızın kabulü veçhile bu yolda maddenin sırf şeklî bir tefsirinin memleketimizin tabii ve coğrafi şartlariyle bu kanuna göre kurulan teşkilâtın yetersizliği karşısında mahsurlu neticeler tevlit edeceği aşikârdır. Diğer taraftan bizatihi kanun metninin dahi, kanunun tümünün ruhu nazarı itibara alındığından bu tarz şeklî yoruma müsait olmadığı görülmektedir. Kanunun şeklen tefsiri, memleket zaruretleri ve kadro yetersizliği ile bağdaşmamaktadır. Nitekim, gerek trafik zabıtası, gerekse bu kanunun 4 ve 5 nci maddelerinde ve Trafik Tüzüğünün 4, 5, 6, 7 nci maddelerinde yazılı teşkilât memleketimizin her kazasında mevcut değildir. Bilfarz, karara mevzu teşkil eden hâdisenin cereyan eylediği ilçemizde ne trafik zabıtası, ne kara yolları fen hey'eti ve ne de bu hey'ete mensup mühendis ve teknisyenler mevcuttur. Bunlar ilimiz Balıkesir'de vazifelidir. Balıkesir'de onyedi kaza mevcuttur. Sözü edilen teşkilât küçük ekipler halinde geniş vilâyet hudutları içinde imkânları nisbetinde ve maalesef mahdut kontroller yapmaktadır. Bu yüzden dâvamız daki gibi pek çok olay yukarıda yazılı seyyar ekiplerin takip ve kontrolünden kaçmaktadır.

Bundan başka 63 üncü maddenin dar açıdan tefsiri kanunun tüm ruhuna da uygun düşmemektedir. Madde hükmünün sürati temin gayesine matuf bulunduğu açıktır. Bu yüzden trafik suçlarını tesbit eden zabıt varakalarının münhasıran trafik zabıtasınca veya kanunun 4, 5 inci maddelerinde gösterilen diğer salâhiyetli kimselerce tanzimi şartını aramak kanunun güttüğü amaca aykırıdır. Esasen madde metninde (veya diğer salâhiyetli kimseler) tabiri mevcuttur. Kanun vazı'ı yüksek Yargıtayın kabulü veçhile bu kimselerin kanunun 3,4,5 inci maddelerindeki memurlar olduğunu kastetmediği kanaatindeyiz. Böyle olsaydı' salâhiyetli kimseler tâdâdi olarak tasrih edilir ve (bu kanunda yazılı salâhiyetli kimseler) tabiri madde metninde yer alırdı. Maddedeki (veya diğer salâhiyetli kimseler) tabirinin bu sebepten dar mânada değil, şumullü olarak kabul edilmesi lâzım geldiği kanaatine varılmaktadır.

Son günlerde kanunun işleyişindeki aksaklıkları teşhis eden yetkili hükûmet organlarının umumî zabıtaya da trafik zabıtası yetkilerinin ta-

12

ği zabıtların dahi dâvaya konu teşkil edebileceği kanunun sür'at ve kolaylık gayesile trafik zabıtası ve 6085 sayılı kanunun 4 ve 5 inci maddelerindeki memurların zabıtlarının da kâfi gelebileceğini kabul etmek gerekli olduğu kanaatine varılmıştır. Diğer bir tabirle, trafik dâvalarına esas olacak zabıt varakaları için 6085 sayılı kanunun 3, 4, 5 inci maddelerile buna mütenazır hükümleri muhtevi trafik nizamnamesinin 4, 5, 6, 7 inci maddelerinde yazılı kimselerin zabıtlarının bulunması şart değildir. Bu kimselerin zabıt varakalarının mevcudiyeti dâvanın rüyetine kâfidir.

2) Zabıt varakalarının trafik zabıtasınca, trafik mahkemelerine tevdi olunacağına ilişkin 6085 sayılı kanunun 63 ncü maddesi hükmünün dahi sürat ve kolaylığı temin sadedinde vaz edilmiş bir hususi kaide olduğu düşünülmektedir. Yüksek Yargıtay 7 nci Ceza Dairesinin konumuza mevzu yapılan kararında değişik bir görüşle (bu kabil dâvalarda gereksiz olan iddianameye müsteniden duruşma icra edilmiyeceği) yolundaki kanaate iştirak olunmaktadır. Hususî bir kanun olan 6085 sayılı yasa sürat gayesi ile ve arzettiği hususiyet itibariyle umumî hükümlerden ayrılarak bu kanuna aykırı davranışlardan doğan davaların makemeye intikalinin ve intacının çabuklaştırılmasını göz önünde tutarak zabıt varakalarının doğruca mahkemeye sevkini dâvanın rüyeti için kâfi saymıştır. Maddenin bu hükmünü dar mânada tefsir ederek trafik suçlarının yalnızca, behemahal trafik yetkilileri tarafından mahkemeye tevdii mecburiyeti yolunda anlamak kanunun yukardan beri izah edilen maksadına muhalif olacaktır kanısındayız. 63. maddenin sözü edilen hükmünün C. Savcılarının diğer suçlardaki gibi bunlarda da dâva açmak yetkisini bertaraf edemiyeceğini düşünmekteyiz. C. Savcıları bu kanuna giren suçlar hakkında dahi dava açabilirler. Ancak suçların mahkemeye daha seri intikalini temin için trafik zabıtasının tevdii dahi yeterli sayılmıştır. Bu itibarla hadisemizdeki iddianame gereksiz değil, takviye edici bir muameledir. Dâva açmak usuli maamelesi savcılar için her zaman gereklidir. Ancak bu hususi yasa ayrıca iddianameyi şart kılmamış, trafik zabıtasının tevdiini kâfi görmüştür. Aksi tezin kabulü halinde davamızdaki gibi coğrafi imkânsızlık ve kadro yetersizliği sebebiyle seyyar trafik ekiplerinin kontrölüne tesadüf etmiyen ve fakat C. Savcılarının muttali oldukları trafik suçlarının cezasız kalmasını intaç edeceği meydandadır. Nitekim, bozulan karara mevzu teşkil eden hâdisede trafik zaptı olmadığından Yargıtayın bozma ilâmı muvacehesinde bir dâvanın mevcudiyetinden de bahse imkân bulunamıyacağı cihetle herhangi bir karar ittihaz olunamıyacaktır. Aşikâr ve sabit bir suç cezasız kalacaktır. İkinci bir ihtimal olarak, Savcılar tarafından tesbit edilen trafik zabıtasına akset-

memiş suçlara ait evrak savcılarca trafik zabıtasına (hadisede ilçemiz Susurluktan ilimiz Balıkesir'e) gönderilecek, adı geçenlerce tanzim edilecek zabıt varakaları mahkemeye tevdi edilerek davanın rüyetine imkân verilecektir. Bu taktirde işin mahkemeye intikalinin daha da uzun bir zaman alacağı izahtan varestedir. Böylece kanunun ruhunu teşkil eden sürt esası çiğnenecektir. Halbuki kanun bu gaye ile trafik zabıtasına umumî zabıtadan ayrı olarak istisnaî bir şekilde tanıdığı bir hakkın doğuracağı neticenin bu olmadığı aşikardır. Bu suretle trafik zabıtasına aksetmemiş ve fakat C. Savcılarınca el konmuş trafik suçlarında iddianamenin gereksiz, icab etmeyen bir usuli muamele olmadığı meydana çıkmaktadır. 6085 sayılı yasa Savcıların dâva açabilmelerini menetmiş değildir. Sadece kolaylık, sürat ve işin hususiyeti bakımından savcıların haiz olduğu umumi salâhiyete zamimeten trafik zabıtasına da trafik suçlarının mahkemeye aksettirmek salâhiyetini tanımıştır.

3) Öte yandan inceleme konumuz 63 ncü maddenin son fıkrası bu nevi zabıt varakalarının hilafı sabit oluncaya kadar muteber vesikalardan olduğunu kabul etmiştir. Oysa ki, hadisemizde olduğu gibi C. Savcıları tarafından tanzim edilen zabıt varakalarının sıhhat kuvveti sahteliği isbat edilinceye kadar muteber vesaikten olması yönünden daha da müreccahtır. böyle olduğu halde, Yargıtayın bozma ilamındaki teze göre yapılan dar mânadaki tefsir yüzünden sıhhat kuvveti zayıf bir zabıt varakası, daha kuvvetli olanın önüne geçebilme imtiyazını kazanacaktır. Buna kanunun müsait olmadığı açıkca görülmektedir.

III — Sonuç : Yukarıdan beri maruz sebepler muvacehesinde Yüksek Yargıtayımızın yaptığı dar tefsirin kanun vazıının maksadı dışına çıkan bir tatbikat tevlit edeceği yönünden hatalı olduğu naçiz kanati mizi arz ederiz.

Bakanlığın yeni yayını

Oser / Schönenberger

İSVİÇRE BORÇLAR KANUNU ŞERHİ

Akdin muhtelif nevileri

(İsviçre BK. 184/393 - Türk BK. 182/385)

Çeviren : Prof. Dr. Kemal Fikret ARIK

Fasikül

I

(İsviçre BK. 184/215 - Türk BK. 182/212)

Fiyatı : 5 Lira

15

İNGİLİZ ÇOCUK MAHKEMELERİ

Yazan : Selâhattin ATALAY

1 — Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu

İngiliz çocuk mahkemelerinin kuruluşunu tetkik ederken bir ayırım yapmak gerekmektedir. Çünkü Londra haricindeki (Outside the Metropolitan area) çocuk mahkemeleri ile Londra dahilindeki (within the Metropolitan area) çocuk mahkemelerinin kuruluşu, birbirinden farklı usul ve kaidelere tabidir. Bu sebeble bu konu ikiye ayrılarak tetkik edilmiştir.

A — Londra haricindeki çocuk mahkemeleri : Bugün Londra haricindeki çocuk mahkemelerinin kuruluşu, 1954 tarihli the Juvenile Courts (Constitution) Rules isimli tüzük ile düzenlenmiş bulunmaktadır. Bu tüzüğe göre, petty Sessional Division isimli mahkemelerin yargı bölgesi dahilinde bulunan hâkimler, çocuk mahkemelerine alınacak hâkimlerin listesini (the Juvenile Court panel) hazırlarlar. Bu listeye, o bölgedeki çocuk mahkemelerine yetecek derecede hâkim alınır. O yargı bölgesinde çocuk mahkemelerine yetecek derecede hâkim bulunmassa, civar yargı bölgesinin hâkimleri alınır (1).

Listeye dahil edilecek olan hâkimlerin, çocuk mahkemeleri hakkında özel bilgi ve tecrübeye sahip olmaları lazımdır. 65 yaşını doldurmuş olan hâkimler listeye dahil edilmezler. Listeye dahil edilen bir hâkim 65 yaşını doldurduğu tarihte vazifeden ayrılır. Ancak İngiliz Baş Hâkimi (the Lord Chancellor) , çocuk mahkemesine iştirak eden hâkimlerin kafi gelmemesi halinde, 65 yaşını dolduran bir hâkimin muayyen bir süre vazifeye devamını istiyebilir. Fakat bu yaş haddi kaidesinin bir istisnası vardır: Petty Sessional Division isimli mahkeme lerin yargı bölgesinde görevli bulunan Stipendiary Magistrate denilen hâkimler, 65 yaşını doldurmuş olsun olmasın, çocuk mahkemeleri listesine tabii üye olarak (ex-officio member) alınırlar. Stipendiary Magistrateler, sulh hâkimi yetkilerini haiz aylıklı hâkimlerdir (2).

---

(1) Gilbert H. F. Munford, Solicitor, Clerk to the Justices, A Guide to the Juvenile Court Law, 5 inci baskı, sh. I.

(2) 1954 tarihli the Juvenile Courts (Constitution) Rules isimli tüzüğün 1, 2, 3 ve 5 inci maddeleri.

The Royal Commission on Justices of the Peace isimli komisyonun 1948 yılında hazırladığı raporun 185 inci maddesinde, çocuk mahkemeleri listesine alınacak hâkimler için en uygun yaşın 30 ile 40 yaş arası olduğu belirtilmiş ve 50 yaşından yukarı olan hâkimlerin prensip olarak listeye alınmaması uygun bulunmuştur (3).

Çocuk mahkemesine alınacak hâkimleri gösteren liste, üç sene için muteberdir. Münhal bir kadroyu doldurmak üzere listeye sonradan alınan bir hâkim, geri kalan müddetce vazife görür (4).

Çocuk mahkemesine alınacak hâkimleri gösteren listeye dahil olan hâkimler, toplanarak gizli oyla çocuk mahkemesi başkanı ile başkan yardımcılarını seçerler. Başkanlığın veya başkan yardımcılığının münhal olması halinde de yine gizli oyla bu münhaller için seçim yaparlar. Bu suretle başkan veya başkan yardımcılığına seçilen hâkimler, geri kalan süre vazife görürler.

Çocuk mahkemesine iştirak edecek hâkimlerden birisinin kadın olması şarttır. Ancak kadın hâkim, her hangi bir sebeble duruşmaya çıkmassa, duruşmanın luzumsuz yere talikine sebeb olmamak için onun yerine bir erkek hâkim duruşmaya alınabilir.

B — Londra dahilindeki çocuk mahkemeleri : Londra dahilindeki çocuk mahkemelerinin kuruluşu, 1933 tarihli Children and Young Persons Act isimli kanuna bağlı iki numaralı cedvel (Second Schedule) ile düzenlenmiştir. Bu cedvele göre Londra dahilindeki çocuk mahkemesi, bir başkan ile iki üyeden teşekkül eder. Başkan, Bakan (The Secretary of State) tarafından tayin olunur. Bakan, çocuk mahkemesi başkanını, Londra dahilinde görevli olan ve Metropolitan Magistrate denilen hâkimler arasından tâyin edebileceği gibi Londra sulh hâkimleri (just ces of the peace for the County of London) arasından da tâyin edebilir. Londra dahilindeki çocuk mahkemesi üyeleri, bu maksatla hazırlanmış olan bir hâkimler listesi içinden Bakan tarafından seçilir. Bu listeye Londra dahilinde görevli olan ve çocuk suçlulara ait bilgi ve tecrübesi bulunan sulh hâkimleri alınır. Çocuk mahkemesine iştirak edecek hâkimlerden birisinin kadın olması şarttır (5).

---

(3) Gilbert H. F. Munford, Solicitor, Clerk to the Justices, A. Guide to the Juvenile Court Law, 5 inci baskı, sh. 2.

(4) 1954 tarihli the Juvenile Courts (Constitution) Rules isimli tüzüğün 1 (1); 4 ve 7 inci maddeleri.

(5) H. A. Palmer, M. A. Barrister-at-Law, Assistant Master of the Supreme Court, Harris's Criminal Law, 19 uncu baskı, Sh. 547.

17

2 — Çocuk Mahkemelerinin Görevi

Çocuk mahkemelerinin görevini tetkik ederken kimlerin çocuk addedildiğinin tesbiti gerekir. 1933 tarihli Çocuklar ve Genç Şahıslar Kanunu (Children ant Young Persons Act) yaşları itibariyle küçükleri, çocuk ve genç şahıs olmak üzere iki sınıfa ayırmıştır. Çocuk (Child) kelimesi, 14 yaşından küçük olanları; genç şahıs (young person) kelimesi, I4 yaşından büyük I7 yaşından küçük olanları ifade eder (6).

A — Çocuk suçluların çocuk mahkemelerinde yargılanmaları kaidesi : basit yargılama usulüne (summary proceeding) tabi bütün suçlara bakmağa yetkilidir. Büyüklere mahsus mahkemede duruşması yapılan bir sanığın, çocuk yahut genç şahıs olduğu anlaşılır ve adam öldürme (homicide) suçu hariç olmak üzere bir suçtan (an offence) suçlu olduğu taayyün ederse mezkûr mahkeme, dâvanın çocuk mahkemesine gönderilmesini uygun bulduğu takdirde bu mahkemeye gönderilmesine karar verebilir. Bunun üzerine yetkili çocuk mahkemesi, duruşma yaparak sanık hakkında gereken kararı verir (7).

B — Çocuk suçluların çocuk mahkemelerinde yargılanmaları kaidesinin istinaları : Bu kaidenin üç istisnası vardır :

1. Çocuk yahut genç şahıs, 17 yaşında veya daha büyük yaşta olan bir şahısla birlikte (jointly) suç işlemişse,

2. Çocuk yahut genç şahsın işlediği bir suça, 17 yaşında veya daha büyük bir yaşta bulunan bir şahıs, suç işlemeğe teşvik (abetting) veya suçu irtikâp kararını takviye ederek (casing), yahut suç işlemeğe yarıyacak vasıtaları tedarik ederek (procuring) veya suçun icrasına yardım ederek (aiding) suça iştirak etmişse,

Dâvaya bakmağa büyüklere mahsus mahkeme yetkilidir. Bundan başka :

3. Sulh mahkemesinde (Magistrates Court) yapılan duruşmada mahkeme huzuruna çıkarılan sanığın, çocuk veya genç şahıs olduğunun anlaşılması halinde, mahkeme, dâvayı çocuk mahkemesine göndermeyi uygun görmiyerek dâvaya bakmak cihetine gidebilir. Bu halde duruşmaya devam ederek gereken kararı ittihaz eder. Bu da bahis konusu kaidenin üçüncü bir istisnasını teşkil eder (8).

---

(6) Rubert Cross, D. C. L. Solicitor, Fellow of Magdalen College, Oxford, An Introduction to Criminal Law, 4 üncü baskı, Sh. 358.

(7) 1933 tarihli the Children and young Persons Act isimli kanunun 56/1 inci maddesi.

(8) Gilbert H. F. Munford, Solicitor, Clerk to the Justices, A Buide to the Juvenile Court Law, 5 inci baskı, Sh. 8.

3 — Çocuk Mahkemelerinde Uygulanan Yargılama Usulü

Çocuk veya genç şahıs hakkında çocuk mahkemelerinde uygulanan yargılama usulü tetkik edilirken bir ayırım yapmak gerekmektedir. Zira çocuk veya genç şahsın suç işlemesi halinde uygulanacak usül ile takayyüde, korunmaya veya kontrola lüzum göstermesi halinde tatbik edilecek usul arasında bazı farklar mevcuttur.

Bir çocuk veya genç şahıs, aşağıdaki hallerde çocuk mahkemesi huzuruna çıkarılabilir:

a) Bir suç (an offence) işlemişse,

b) Takayyüde (care) veya korunmaya (protection) lüzum gösteriyorsa,

c) Veli veya vasisi, küçüğün kendi kontrolu dışında yaşadığını bildirerek bir tedbir alınmasını istiyorsa,

d) Küçüğü takip ve kontrol etmekle görevli Probation memuru veya aynı şekilde görevli bir başka şahıs, küçüğün Approved School denen müesseseye veya Fit Person denen münasip bir şahsın yanına verilmesini teklif etmişse,

e) Küçüğü nezaretle görevli bir şahsın yerine başka bir şahsın görevlendirilmesi gerekiyorsa,

f) Görevlendirilmiş olan münasip şahsın (Fit Person) mürakabesinin kaldırılması veya mürakabe şeklinin değiştirilmesi veya onun mürakabesi yerine küçüğün Approved School'a konması gerekiryorsa (9).

Mezkûr sebeblerle Çocuk mahkemesi huzuruna çıkarılması gereken çocuk veya genç şahsın mahkemeye celbi için teskere (notice) yazılır.Bu teskerede mahkemenin yeri ile celse günü ve saatı gösterilir. Ayrıca varsa küçüğün veli veya vasisine mahkemenin günü ile celse günü ve saati bildirilir.

Bundan başka yukarıda (a) bendinde zikredilen halde polis müdürü (Chief officer of the police), (b) bendinde zikredilen halde çocuk veya genç şahsı mahkemeye getiren şahıs (person),(c) bendinde yazılı halde mahkeme (court), Probation memuru ile mahalli idarî makama teskere (notice) yazarak çocuk veya genç şahsın muhiti, okul durumu, sıhhi va-

(9) Aynı eser, Sh. 21.

19

ziyeti ve karekteri hakkında inceleme yapılmasını isterler. Ancak önemsiz hallerde buna lüzum yoktur (I0).

Luzum görüldüğü takdirde yukarıda zikredilen hallerden her hangi birinde, çocuk yahut genç şahıs, davetiye (summons) veya tevkif müzekkeresi (Warrant) çıkarılmak suretiyle mahkemeye celbedilebilir.

A — Çocuk yahut genç şahsın suç işlemesi halinde uygulanacak usul: Bir suçtan sanık olarak çocuk mahkemesi huzuruna çıkarılan çocuk veya genç şahıs hakkında uygulanacak yargılama usulü, 1933 tarihli the Summary jurisdiction (Children ant Young Persons) Rules isimli tüzük ile tesbit edilmiştir. Mezkûr tüzük, mutlak surette basit yargılama usulüne tabi suçlarda uygulanacak usul ile itham usulüne tabi suçlarda tatbik edilecek usul arasında bir ayırım yapmaktadır. Bu sebeble bu konu ikiye ayrılarak tetkik edilmiştir:

1 — Mutlak surette basit yargılama usulüne tâbi suçlarda yargılama usulü: Mezkûr tüzük gereğince, çocuk mahkemesi başkanı, mutlak surette basit yargılama usulüne (purely summary) tabi bir suçtan sanık olarak mahkeme huzuruna çıkarılan çocuk veya genç şahsa, yaşını ve idrak kabiliyetini nazara alarak anlayabileceği bir lisanla suçun mahiyetini izah eder ve suçu kabul edip etmediğini sorar. Çocuk veya genç şahıs, suçu kabul ederse tanıkların ifadelerinin alınması cihetine gidilmeden bir karar ittihaz edebilir. Çocuk veya genç şahıs suçu kabul etmezse delillerin tesbiti cihetine gidilir. Tanıklar dinlenir, ifadeleri arasında ayrılık olursa yüzleştirilir. Sanık tanıklara soru sorabilir. Mahkeme de tanıklara gereken soruları sorabilir (11).

Mahkeme, deliller toplandıktan sonra sanığı suçlu bulup bulmadığı hususunda bir karar verir. Bugün basit yargılama usulüne göre bakılan bir dâvada sanık olan çocuk veya genç şahıs hakkında «mahkûmiyet» (Conviction) ve «hüküm» (Sentence) kelimeleri kullanılmamaktadır. Bunların yerine «kusur bulma» (a finding of guilt) tabiri ile «kusur bulma üzerine verilen karar» (An order made upon a finding of guilt) tabiri kullanılmaktadır (I2).

Mahkeme heyeti, oy birliği veya oy çokluğu ile sanığın müsnet suçu işlemediği kanaatine varırsa, sanık müsnet suçtan kurtulmuş olur (discharge). Mahkeme heyeti, sanığı kusurlu bulursa kendisine, varsa veli veya vasisine bir diyecekleri olup olmadığını sorar ve önemli hallerde

(10) Aynı eser, Sahife 22.
(11) Aynı eser, sahife 28 ve 30.
(12) Aynı eser sahife 12.

sanığın genel durumuna, muhitine, okul kayıtlarına, sağlık durumuna ait yapılmış olan tahkikatı ve tanzim edilmiş bulunan raporları tetkik eder.

Bir küçüğün (a juvenile) sanık olarak mahkeme huzuruna çıkarılacağını öğrenen Probation memuru (Probation officer) ile mahalli idarî makam (Local authority), önemsiz haller hariç olmak üzere, küçüğün genel durumu, muhiti ve okul durumu hakkında mahkemeye arz etmek üzere inceleme yapmakla vazifelidir. Mahkeme, muayyen bir hususun incelenmesini de istiyebilir.

Mahkeme, çocuk veya genç şahıs hakkında düzenlenmiş olan tahkikat evrakının ve tabib raporlarının önemli gördüğü kısımlarını küçüğe, varsa veli veya vasisine anlatır. Çocuk veya genç şahıs veya varsa veli yahut vasisi yapılan inceleme karşısında yeni delil ikame edebilir. Mahkeme luzum gördüğü takdirde bu yeni delillerin tesbiti cihetine gider ve gerekirse tahkikatı yapan veya raporu veren şahsı dinler.

Mahkeme, bahis konusu evrakı ve raporu tetkik ederken, luzum gördüğü hallerde sanığı, varsa veli veya vasisini salondan çıkarabilir; fakat sanık, veya veli yahut vasisi tekrar salona alındıklarında lüzumlu gördüğu kısımları açıklar (13).

2 — İtham usulüne tabi suçlarda uygulanan usul : Genç şahıs (young person), adam öldürme suçu (homicide) hariç olmak üzere itham usulüne tabi bir suçtan (an indictable offence) mahkeme huzuruna çıkarılmışsa tatbik edilecek usul değişir. Mahkeme, böyle bir sanık hakkında basit yargılama usulünü tatbik etmeyi uygun bulursa genç şahsın, basit yargılama usulü ile jüri marifetile yargılama usulünden birini tercihe hakkı vardır.

Çocukların (children), böyle bir tercih hakkı yoktur. Çocuklar, kaide olarak basit yargılama usulüne tabidirler. Ancak adam öldürmekten sanık olan veya bir genç şahıs yahut bir büyükle birlikte (jointly) suç işlemiş bulunan çocuklar istisna olarak iki usulden birisini tercih hakkına sahibdirler.

Mahkeme, sanık olan genç şahıs hakkında, itham usulüne tabi suçundan dolayı yapılmakta olan duruşmanın her hangi bir safhasında dâvanın basit yargılama usulüne göre bakılmasını uygun bulursa (providing the court thinks summary trial expedient), genç şahsa şu soruyu sorar : «Bu mahkeme tarafından yargılanmak mı istiyorsunuz, yoksa jüri

(13) 1933 tarihli Summary Jurisdiction (Children and young Persons) Rules isimli tüzüğün 11 inci maddesi.

21

marifetile duruşma yapılmasını mı arzu ediyorsunuz?» Mahkeme bu soruyu sorduktan sonra her iki usul arasındaki farkı izah eder ve sanığa cevap vermeden önce veli veya vasisile konuşabileceğini bildirir (14).

Genç şahıs, jüri marifetile duruşma yapılmasını isterse mahkeme yeminli olarak tanıkların ifadelerini alır, tanzim edilen ifade zaptını imza ettirir. Sanığı dinler. Delillerin tesbiti bittikten sonra sanıktan, yeni bir delil gösterip göstermiyeceğini sorar. Sanık yeni delil gösterirse, lüzum gördüğü taktirde, bu deliller tesbit olunur. Sanık son sözünü söyledikten sonra, mahkeme, mevcut delillere göre ya davanın ortadan kaldırılmasına yahut davanın jüri marifetile duruşma yapılmak üzere yetgili mahkemeye gönderilmesine karar verir.

Genç şahıs, basit yargılama usulüne göre davanın bakılmasını isterse, mahkeme suçu kabul edip etmediğini sorar. Genç şahıs suçu kabul ederse evrak üzerinde tetkikat yaparak bir karar verir. Genç şahıs, suçu kabul etmesse yukarıda (I) numaralı kısımda izah edildiği vechile delillerin toplanması cihetine gidilerek neticesine göre bir karar ittihaz edilir.

B — Çocuk veya genç şahsın takayyüde, korunmaya, veya kontrola lüzum göstermesi halinde tatbik edilecek usul: Bu usul, çocuk veya genç şahıs hakkında şu hallerde uygulanır:

1 — Takayyüde (care), veya korunmaya (Protection) lüzum göstermesi.

2— Veli veya vasisinin, küçüğün kendisinin kontrolü dışında yaşadığını bildirerek hakkında bir tedbir alınmasını istemesi,

3— Küçüğü takip ve kontrol etmekle görevli probation memurunun veya başka bir şahsın küçüğün Approved School denen müesseseye konmasını yahut fit person denen münasip bir şahsın yanına verilmesini teklif etmesi,

4— Münasip şahsın (fit person) küçük üzerindeki mürakebesinin kaldırılması yahut onun mürakabesi yerine Approved School'a konmasının gerekmesi (15).

Mahkeme, mezkûr hallerden birile huzuruna çıkarılmış olan çocuk veya genç şahsa, hadise hakkında bilgisi olanların ifadelerini almadan

(14) Aynı tüzüğün 8 inci maddesinin 1 inci bendi.

(15) Gilbert H. F. Munford, Solicitor, Clerk to the Justices, A Guide to the Juvenile Court Law, 5 inci baskı, Sh. 32.

22

önce, kendisi hakkında yapılan talebin (application) mahiyetini açıklar. Yukarıda (I) numara altında zikredilen halde, küçüğün veli veya vasisine ileri sürülen talebe karşı bir diyeceği olup olmadığını sorar. Veli veya vasisi bulunmazsa her hangi bir akrabası veya mesul bir şahıs veli veya vasi yerine vaki talep karşısında gereken savunmada bulunabilir (I6).

Bundan sonra tanıkların dinlenmesine geçilir. Mahkeme, hadisenin veya delillerin mahiyeti icabı çocuk yahut genç şahsın mahkeme huzurunda bulunmasını mahzurlu görürse kendisini salondan çıkarır, tanıkları gıyabında dinler. Ancak bu halde küçüğün veli veya vasisinin duruşma salonunda bulunmasına müsaade edilir (I7).

Çocuk veya genç şahıs, delil zikrettiği veya bir beyanda bulunduğu sırada, veli veya vasisinin salondan çıkarılmasının uygun görülmesi halinde bunlar salondan çıkarılır. Fakat veli veya vasi tekrar salona alındığında çocuk veya genç şahsın zikrettiği delil veya yaptığı beyanatın ana hatları kendisine bildirilir ve kendisine yeni deliller ikame etmek imkânı verilir.

Mahkeme, iddia ile ilgili bütün deliller toplandıktan sonra küçük hakkında bir tedbir alınması gerektiği sonucuna varırsa, küçüğe varsa veli veya vasisine toplanan delillere karşı tanık ikame edebileceklerini veya başka bir delil gösterebileceklerini bildirir (I8).

Çocuk veya genç şahıs hakkında ileri sürülen iddiaların sabit olması halinde, genel davranışları, muhiti ve okul durumu hakkında düzenlenen evrak ile sağlık durumuna ait doktor raporu tetkik edilir.

Mahkeme küçüğün durumu ile ilgili tahkikatı kifayetsiz görürse tahkikatın derinleştirilmesini ister ve bu maksatla duruşmayı başka bir güne talik eder. Fakat bu halde, lüzum gördüğü takdirde küçük hakkında geçici mahiyette bir tedbir kararı (Interim order) verebilir. Bu karar 28 gün için muteberdir. Fakat bu müddetin bitiminde, ikinci bir geçici karar ittihaz edilebilir (I9).

Küçük hakkında yapılan talep (application) üzerine icra edilen duruşmada, Probation memurları, mahalli makamlar ve yetkili dok-

(16) 1933 tarihli Summary Jurisdiction (Children and Yound Persons) Rules isimli tüzüğün 17, 18 ve 24 üncü maddeleri.

(17) 1952 tarihli Magistrates Courts Act, madde 78 ve 1933 tarihli Summary Jurisdiction (Children and young persons) Rules, madde 19, Bend 1 ve 2.

(18) 1933 tarihli Summary Jurisdiction (Children and Young Persons) Rules madde 20.

(19) Aynı tüzük, madde 21, bend. (i), madde 24, bend (iii).

23

Çocuk mahkemeleri, bir suç işlememiş olan fakat genel davranışları itibirile haklarında tedbir alınması gereken küçükler hakkında da gereken tedbir kararları vermekle görevlidirler.

hulasa: İngiliz ceza hukukunda küçüklerin suç işlemeleri veya cemiyet nizam ve asayişini ihlâl etmeleri karşısında kendilerini islâh etmek ve cemiyete faydalı hale getirmek amacile çocuk mahkemeleri kurulmuş ve bu mahkemelere alınacak hâkimlerin bu konuda bilgi ve tecrübe sahibi olmasına önem verilmiştir.

25

HUKUK AÇISINDAN SENDİKALAR

Yazan : Teoman ERGÜL

Bu makalede, demokratik hayata girdiğimiz günden bu yana sosyal hayatımızda beliren sendikaların, hukuk açısından tetkiki yapılacaktır. (I)

Sendikaların hukuk açısı kadar önemli ve bilinmesi gerekli sosyal ve tarihsel gelişimi bu makalenin konusunu aşmaktadır. Ancak, sosyal hayatımızda başlangıcta «dernek» «cemiyet» (2) adlarıyle görülen sendikalar 961 Anayasasının yürürlüğe girmesi ile gerçek yer ve adı bulmuşlardır. Ayrıca, 1961 Anayasası gereği kanunlarla sağlanan imkânlarla işci kütlelerinin son yıllardaki bilinçli hareketleri de gözden uzak tutulmamalıdır.

I. SENDİKANIN TANIMI VE UNSURLARI : Genel olarak, kişiler, devletin veya özel bir takım kuvvetlerle teçhiz edilmiş daha üstün durumundaki kişilerin veya toplulukların karşısında ezilmemek için çeşitli teşekküller vücude getirirler. Bu suretle hukuk hayatına çıkan derneklerin sebeb ve saikleri değişiktir.

Konumuzu ilgilendiren sendikalar da, aynı zorunluluğun neticesi olup, «aynı veya benzer mesleklere mensup kimselerin meslekî menfaatlerini korumak maksadıyle vücude getirdikleri cemiyetlerdir.» (3)

Yeni sendikalar kanunu (4) birinci maddesinde, «sendika... bu kanuna göre işçi sayılanların ve iş verenlerin, müşterek iktisadî, sosyal ve kültürel menfaatlerini korumak ve geliştirmek için kurdukları meslekî teşekküllerdir» demektedir. 5018 sayılı eski sendikalar kanunu da birinci maddesinde sendikayı, «...aynı iş kolunda veya bu iş kolu ile ilgili işlerde çalışanların yardımlaşmaları ve ortak menfaatlerini korumaları ve temsil etmeleri amacıyla kendi aralarında kurabilecekleri dernekler» şeklinde tanımlamıştır.

---

(1) Türk tarihinde işçi hareketleri 1871 yıllarına kadar uzanır, ancak biz burada yürürlükte bulunan kanun yönünden konuyu ele aldığımız için ve asıl kimliğini bulduğu zamandan başlamak gereğini duyduk. (Fazla bilgi için Türkiyede Sendikacılık isimli esere Bk.)

(2) Age. Bk.

(3) İktisat ve Ticaret Ansiklopedisi C. 8, Sh. 222.

(4) 22/7/1963 günü yürürlüğe giren 274 sayılı Sendikalar Kanunu (Yayın tarihi : 22/7/1963

274 sayılı kanun, eski kanunun yolundan ayrılarak, 9 uncu madde sinde sendikayı bir defa da üyelerinin sıfatı yönünden tanımlamış ve burada «... aynı iş yeride veya aynı iş kolundaki işyerleride çalışan işçileri veyahut birbirlerile ilgili iş kollarında çalışan işçilerin» bir sendika içinde bulunması icabettiğini hükme bağlamıştır.

Elimizdeki tanımlardan ve kanun hükümlerinden faydalanarak sendikaların unsurlarını şöylece sıralıyabiliriz :

a) Sendikalar sınıf esası üzerine kurulmuş derneklerdir.

Sosyal hayatta, bazı sınıfların bulunduğu inkâr edilmesi mümkün olmayan bir gerçektir. Bu sınıflardan en önemlisi ise,çalışanların meydana getirdiği sınıftır. Bunun nedeni , emeğin büyük rolü ve kitleler arasındaki ortak vasfıdır. Çalışanların karşısında özel veya resmî her nev'i emeği sevkeden, büyük bir çoğunluk teşkil etmemekle beraber etkili bir sınıf olan idare edenler vardır. Sendika konusunda birincisine işçiler, ikincisine işverenler diyoruz.

Sendikaların özelliği, ya işçinin veya işverenin menfaatlerini korumak ve bu sınıfları temsil etmek üzere kurulabilmeleridir. İki sınıfın menfaatlerini birlikte korumak mümkün olmadığından bu yola gidilmiştir. Yapıları bakımından iki sınıf arasında çatışma vardır. Bu iki sınıfın özel menfaatleri üzerindeki kamu menfaatlerini korumak ise devlete düşmektedir ki, bu menfaatin korunması sınıf menfaatlerini sınırlandırma ile mümkün olmaktadır. Özel menfaatlerin korunması için kurulan dernekler kamu menfaatini her zaman düşünmemektedirler. Bu sebebledir ki, polis devleti, özel birliklerin daima karşısında olmuştur.

Demokrasi ile idare edilen memleketler için ise böyle bir düşmanlık bahse konu değildir. Onlar için önemli olan, sınıfların varlığını kabul ve bunlar arasındaki ayrılık ve imtiyazları ortadan kaldırmak ve aralarında dengeli bir münasebet kurabilmektir. Bu dengede, hiçbir özel menfaat diğerinden üstün tutulmamış ve bu üstünlüğü sağlaması için imkân da tanınmamıştır.

Kanun koyucu bu sebeblerden dolayı, işçi ve işveren sendikalar arasında hiç bir temas noktası tanımamış ve işçi sendikası kurmak hakkını haiz olan kimselerle, teşekküllerin işveren teşekküllerine ve aynı şekilde işveren teşekkülleri ve işverenlerin de işçi teşekküllerine üye olabilmeleri imkânını 17 nci maddesi ile ortadan kaldırmış ve ayrıca birbirlerinin kuruluş, idare ve faaliyetlerine nüfuz tesis etmek maksadıyle müdahaleyi de önlemiştir.

27

b) Sendikalar, aynı iş yerinde veya aynı işkolundaki işyerlerinde çalışan işçileri içine alır. Benzer işkolları da, müşterek menfaatlerini korumak üzere birlikte sendika kurabilirler. İşverenlerin de sendika kurmaları aynı şartlara tabidir. (5)

c) Sendikalar, temsil ettikleri mesleklerin menfaatlerini korumak ve geliştirmek maksadıyla kurulur. Bütün dernekler belirli bir gayeye hizmet amaciyle kurulduğu gibi, sendikaların hizmet amacı da müşterek iktisadî, sosyal ve kültürel menfaatlerin korunmasıdır.

Sınıf esası üzerine kurulu bu derneklerin, devlet düzenine anarşi yaratmak istemesi görülmemiş bir durum değildir. Bu yola sapılmamasını temin etmek için sendikalar kanunu, genel olarak müşterek iktisadî sosyal ve kültürel menfaatlerin korunması ve geliştirilmesi görevini yüklediği sendikaların siyaset ve ticaretle uğraşmasını kesin olarak yasaklamıştır.

Kanunun 14 üncü maddesinde, sendikaların ve meydana getireceği teşekküllerin yapabileçekleri faaliyetlerden bir kısmını şöyle sıralamıştır :

1. Toplulukla iş uyuşmazlığı çıkarmak.(6)

2. Toplu iş sözleşmesi ve umumî mukavele akdetmek. (7)

3. İş anlaşmazlıklarında ilgili makam ve mercilere, uzlaştırma ve hakem kurallarına, iş mahkemelerine vesair yargı mercilerine, kanun hükümlerine göre başvurmak veya mütalâa bildirmek ve onlardan talepte bulunmak. (8)

4. Çalıştırmayı doğuran hukukî münasebetle ilgili hususlarda sosyal sigortalar emeklilik ve benzeri hakların kaldırılmasıyle ilgili olarak üyelerine ve mirasçılarına adlî müzaherette bulunmak. (9)

---

(5) Konu ileride geniş şekilde incelenecektir.

(6) Toplu İş Sözleşmesi. Grev ve Lokavt Kanunu Mad. 11

(7) Adı geçen kanunun 1 inci maddesi Toplu iş sözleşmesini, hizmet akdinin yapılması, muhtevası ve sona ermesi ile ilgili hususları düzenliyen, ilgili sendikalar ile işveren arasında yapılan sözleşme, şeklinde tanımlamıştır. Mahmut Koloğlu, age, Sh. 312 de, umumî mukaveleyi de aynı şekilde tanımlar. Böylece, SK. nun 14 üncü maddesinin 2 nci bendinde aynı anlama gelen deyimlerin tekrarlandığı açıktır. Ayrıca umumî mukavele için Bk. Borçlar Kanunu 316, 317 nci maddelerine Bk,

(8) AgK. Madde 14 ve m., 35 ve m. Maddelerine Bk.

(9) Bu âlelâde bir hukuki yardımdır. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda hükme bağlanmış adlî müzaheretle ilgisi yoktur. Orada, devletin yardımı bahse konudur.

(10) «... 274 sayılı yasanın işçi teşekküllerinin faaliyetini gösteren 14 üncü maddesinin 1. fıkrasının E bendinin 3 üncü cümlesinde belirtildiği üzere, sendikalar yazılı başvurmaları üzerine 2 nci maddenin 1 inci bendinde gösterilen akitlerden doğan hakları ile sigorta haklarında üyelerini ve mirasçılarını temsilen dâva açmağa yetkilidir...» Yg. 9 uncu HD. 15/1/1965 gün ve 78/366 sayılı kararı.

5. Mevzuattan, örf ve âdetten, toplu iş sözleşmesinden veya meslegin müşterek menfaatlerinden doğan hususlarda veyahut yazılı müracaatları üzerine kanunun 2 nci maddesinin birinci bendinde yazılı akitlerden doğma haklarıyle sigorta haklarında üyelerini ve mirasçılarını temsilen dâvaya ve bu münasebetle açtığı dâvadan ötürü husumete ehil olmak.(10)

6. Kanun ve milletlerarası andlaşma hükümlerine göre toplanan kurullara temsilci göndermek.

7. Evlenme, doğum, hastalık, sakatlık, ihtiyarlık, ölüm, işsizlik, grev, eğitim vesair sosyal ve kültürel maksatlar için tesis veya dernek şeklinde veya meslekî teşekkülün bir kolu halinde yardımlaşma sandıkları kurmak, üyeleri yararına sigorta mukaveleleri akdetmek.

8. Grev veya lokavta karar vermek ve idare etmek.(11)

9. İşçilerin veya işverenlerin meslekî bilgilerini artıracak, millî tasarruf ve yatırımın gelişmesine ve reel verimliliğin çoğalmasına hizmet edecek veya genel kültürlerini genişletecek kurs ve konferanslar tertiplemek; Sağlık ve spor tesisleri kütüphane, basımevi ve benzeri kültürel tesisler kurmak; İşçilerin boş zamanlarını iyi ve nezih bir şekilde geçirmeleri için imkânlar sağlamak.

10. Üyeleri için kooperatifler kurulmasına çalışmak veya bu gibi teşebbüslere yardım etmek veyahut bizzat kooperatifler kurmak.

11. Mesleklerinin icrası için gerekli her türlü ham veya yarı mamul madde, eşya, âlet, edavat ve makinaları üyelerine kiralamak, ödünç vermek veya hibe etmek. (12)

. Üyelerinin refah ve meslekî menfaatlerini herhangi bir şekilde ilgilendirebilecek her konu hakkında inceleme ve araştırmalar yapmak ve gaye ve fikirlerinin gerçekleştirilmesi için her türlü kanunî yollardan faaliyet sarfetmek.

Kanunun 14 ncü maddesini bir sınırlama şeklinde anlamaya imkân yoktur. 14 ncü madde ile kanun koyucu sendikaların, uğraşabileceği işlerden bazılarını saymıştır o kadar... Nitekim, aynı maddede, bu faliyetlerin dışında sendikalar ve buların teşkil ettiği birlik, federasyon ve konfederasyonların, tüzel kişi olarak kanunların kendilerine imkân tanıdığı faaliyetleri de yapabileceklerini belirtmiştir.

ç) Sendikaların diğer bir özelliği de, bazı konularla uğraşmalarının kesin olarak yasaklanmış bulunmasıdır. Bu konular ticaret ve siyasettir.

---

(11) 275 sayılı kanunun 17 ve m. maddeleri.

(12) Sendikalar Kanununun 15 inci maddesi gözönünde bulundurulmalıdır. Bu faaliyet kooperatif vasıtasiyle yapılırsa, risturn dağıtmak mümkündür.

29

Kanun 15 ve 16 ncı maddeleriyle, bu yasakları geniş şekilde hükme bağlamıştır.

aa) Ticaret yasağı:

Sendikalar Kanunu 15 inci madde de aynen : «Bu kanuna göre kurulan meslekî teşekküller ticaretle uğraşamazlar. - 14 ncü maddenin 1 inci bendinin (i) ve (1) fıkraları gereğince bu meslekî teşekküllerin kurdukları tesislerin işletilmesinde, - üyelerin bu tesislerden istifadesi hali hariçkâr amacı gütmeleri caizdir; ancak, bu şekilde elde edilen kâr, bu teşekküllerin üyeleri ve mensupları arasında risturn şeklinde de olsa dağıtılamaz 14 ncü maddenin 1 inci bendinin (j) fıkrası gereğince dağıtılacak risturun bu hükme tâbi değildir. »denmektedir.

Ticaret, ekonomide, mal mübadelesi ile uğraşmak anlamındadır.

Buna göre, sendikaların üretim ve yapım işleriyle uğraşabilecekleri anlamı çıkar mı? Her ne kadar bu soru, konuyu analiz ederken dikkati çekmekte ise de, her türlü üretimin sonunda ticari bir faaliyet gerektirmesine ve gayenin üyelerine kâr dağıtması olabilecek her türlü faaliyetin sendikalar için yasaklanmasına göre, sendikalar bu işlerle de uğraşamazlar.

Kanun koyucu, sendikaların, işçilerin veya işverenlerin meslekî bilgilerini artırmak, millî tasarruf ve yatırımın gelişmesine ve reel verimliliğin çoğalmasına hizmet edecek veya genel kültürlerini genişletecek konferans ve kurslar tertibinden, sağlık ve spor tesisleri, kütüphane, basımevi ve benzeri tesisler kurmak, işçilerin boş zamanlarını iyi ve nezih bir şekilde geçirmelerini sağlamak veya üyelerinin refah ve meslekî menfaatlerini herhangi bir şekilde ilgilendirebilecek her konu hakkında araştırma ve inceleme yapmak ve gaye ve fikirlerinin gerçekleştirilmesi için her türlü kanunî yollardan faaliyet sarfetmeleri için, kurdukları tesislerin işletilmesinde kâr amacı gütmelerine izin vermiştir. Ancak bu kârların üyeler ve mensupları arasında risturn şeklinde de olsa dağıtılması yasaktır. (13)

Şayet, sendikalar, üyeleri için kooperatifler kurmuşlar veya böyle teşekküllere bir yatırım yapmışlar ise, elde ettikleri kârları (risturn) üyelerine dağıtabilirler.

bb) Siyaset yapma yasağı:

---

(13) Risturn, kooperatif şirketlere has ve ortakların hisse senetlerinin değerine göre değil, yapılan alışverişe göre kâr dağıtma şeklidir. Feridun Ergin, İktisat, İst. 961 Sh. 220.

Sendikaların vasıflarından saydığımız ikinci yasak, siyasi faliyetlerde bulunma yasağıdır. Kanun 16 ncı maddesinde, yasak olan siyasi faaliyetlerin şekil ve kapsamını açıklıkla ortaya koymuştur.

«Madde -16- Bu kanuna göre kurulan meslekî teşekküller:- Siyasî partilerden herhangi bir suretle maddî yardım kabul edemez ve onlara maddî yardımda bulunamaz ve onların teşkilâtı içerisinde yer alamazlar; bir siyasî partinin adı altında meslekî teşekkül kurulamaz.»

Görüldüğü üzere, devlet idaresine iştirak için faaliyet olarak tanımlanan politikanın, sendikalar için yasaklanan kısımları çok sınırlıdır.

1. Sendikalar, siyasi parti veya bağlı teşekküllerden maddî yardım alamazlar.

Siyasi partiler Anayasanın ve Siyasi Partiler Kanununun tarifine göre; toplum ve devlet düzenini ve kamu faaliyetlerini, T.B.M.M. üyeliği ve özel kanunlara göre mahallî idareler seçimleri yolu ile, belirli görüşler yönünde yönetmek, denetlemek ve etkilemek için sürekli çalışma amacı güden ve propagandaları açık olan kuruluşlardır. (14)

Siyasi Partiler Kanunu, 5 nci maddede ki yardımcı kuruluşlar hariç siyasî partilere bağlı teşekküllerden söz etmemiştir.

Sendikalar Kanunundaki bu ibarenin, geçmiş siyasi tecrubeler ışığı altında konulduğunu kabul zorundayız. Bu gerçeğin ışığı altında, sendikaların yardım alamayacağı siyasî partilere bağlı teşekküllerin, tüzel kişiliği haiz oıup olmamasının veya siyasî parti tüzüğü içinde bulunup bulunmamasının önemi yoktur. Hatta, siyasî partiye bağlılığı olduğu açık olan teşekküllerden dahi yardım alamazlar.

İsbat edilebilir şekilde siyasî parti ile, ilişiği olan teşekküllerden yardım almak yasağa aykırı harekettir.

2. Aynı şekilde, siyasî parti ve onlara bağlı teşekküllere, sendikalar da yardım yapamazlar.Buna paralel bır hüküm de, SPK.nun 71 ve 72 nci maddelerinde vardır. SPK. nu 72 nci maddesinde, maddî yardım kapsamına kredileri de dahil etmiştir.

3. Sendikalar siyasî partilerin teşkilâtları içinde yer alamazlar.

4. Bir siyasî partinin adı altında mesleki teşekkül (sendika) kurulamaz.

---

(14) SPK. Madde 1, Anayasa Madde 56, 57.

31

Sendikaların, yukarıda sayılan dört şekil dışındaki siyasî faaliyetlerde bulunmasını kısıtlayacak, hiçbir hüküm kanunda yoktur.

Devlet idaresine iştirak için faaliyet olan politikanın, devlet düzeninde ve toplumsal yapıda yeri bulunan her teşekkülü ilgilendireceği açıktır. Sendikalar gibi, büyük kütleleri birleştiren kuruluşların, devlet idaresi hakkında bazı fikirleri bulunması ve bunları savunmaları olağan sayılmalıdır. Nitekim, kanun koyucu, bunu böyle saydığı içindir ki, yasak siyasî faaliyetleri uygulaması kolay ve açık kalıplar içinde açıklamıştır.

Ayrıca kanun, sendikaların, herhangi bir siyasî partiyi manevî yardımdan yani destekleme faaliyetinden yoksun bırakmak istemediğini; kullandığı (maddî yardım) deyimiyle açıklamış ve SPK.nu da 71 ve 72 nci maddelerinde sendikalardan muhasebe usulüne göre gelir sayılabilecek bağış ve kredileri almayı yasaklamıştır.(15)

Sendikaların manevî alanda, destekleme şeklinde politika ile uğraşmaları mümkündür. Ancak, bunun bir siyasî partinin nüfuzunu kabullenmek suretile olması, kanunun ruhuna aykırı düşer. Kanunun aradığı şekil ve kapsam da bir fiil bulunmadığı halde, parti şubesi saydırabilecek faaliyetler üzerinde dikkatle durmak gerekir. Ancak kanunî bir tedbir bulunup bulunmadığı münakaşaya değer.

SPK. 2 nci maddesinde, «dernekler, belli bir siyasi partiyi desteklemek veya desteklememek yahut siyasî partiler arasında işbirliği sağlamak veyahut T.B.M.M. üyeliği veya mahallî idareler veya muhtarlık yahut ihtiyar heyeti seçimlerinde belli adayları desteklemek veya desteklememek yahut bunlar arasında işbirliği sağlamak amacıyle kurulamaz.» şeklinde bir hüküm koymuştur.

Acaba, sendikaların, kendi menfaatlerine ve temsil ettikleri gurupların aleyhine veya genel politikaları dolayısıyle memleket gerçeklerine aykırı davranışlarını tesbit ettiği ve genel olarak seçilmemelerini veya iktidara gelmesini istemedikleri bazı kimselerin veya bazı partilerin aleyhine yayın ve toplantı yapmaları veya üyelerine bu yolda tesirde bulunmaları, bu madde kapsamına girer mi?

Herşeyden önce, aynı kanunun I35 nci maddesinin 2 nci fıkrasının sendikalar kanununun 16 ncı maddesi hükmünü saklı tuttuğunu gözönünde bulundurmak gerekmektedir. I6 ncı madde yürürlükte kaldığı sürece de, o maddenin kapsamını aşan bir yasaklama sendikalar için uygulanamaz. (I6)

---

(15) Cahit Talas, Türk Sendikacılık Hareketinin yolu, Forum Der. 1/4/1962 gün ve 192 nci sayı, Sh. 14.

(16) Bekir Ekinci, Kanunlar Açısından Türk-İş listesi, Forum, 1/9/1965 gün ve 274 üncü sayı, Sh. 6.

Bekir Ekinci'nin, adı geçen makalesinden öğrendiğimize göre de, sendikalar kanununun tartışılması sırasında komisyon sözcüsü de sendikaların bir baskı gurubu olduğunu ve bu vesileleriyle, beğenmedikleri adaylar ve hatta partiler hakkında (Beğenmediğimizi seçmiyeceğiz) diyebileceklerini belirtmiştir.

Aynı konuda, Anayasanın görüşülmesi sırasında, 1961 yılında, Muammer Aksoy da Anayasa Komisyonu sözcüsü olarak Kurucu Mecliste, «....sendikanın icabında seçim zamanında hangi partiye temayül gösterdiğini ilân etmesi, sendikaların cezalandırılmasına sebeb olamaz» demiştir.

Sendikaların, politika ile uğraşmaları konusunda son söz olarak; sendikaların geniş kitlelerin «iktisadî, sosyal ve kültürel menfaatlerini korumak ve geliştirmek» görevlerini ifa ederken, bu kitlelerin menfaatleri ile çelişik devlet düzeni kurmak veya kamu faaliyetlerini bu menfaatlere aykırı olarak yürütmek istediğini gördükleri siyasî partiler ve adaylar hakkında, baskı gurubu olarak faaliyette bulunmalarının 16 ncı madde kapsamına girmesine imkân olmadığı söylenebilir.

II. Sendikaların çeşitleri: Sendikalar Kanunu 9 uncu maddesi ile, işçi ve işveren sendikalarını, üyelerinin sıfatları yönünden guruplara ayırmıştır. Kanunun 9 uncu maddesinde ayrıca sendikaların birleşerek vücut verecekleri meslekî teşekküller de hükme bağlanmıştır.

A) İşçi sendikalarının çeşitleri:

Kanun, işçi sendikalarını üç guruba ayırmıştır:

I. Aynı iş yerinde çalışan işçilerin kurdukları sendikalar: Bu tip sendikalarda ilerde genel olarak incelenecek «işçi» kavramı dışında. en önemli unsur «aynı işyeri» dir. İşyeri, ekonomik faaliyetin yapıldığı yer olarak tanımlanabilir. İşyerinin genişliği hakkında, kanun, bir hüküm koymamıştır. Ancak, aynı işyerinde çalışan kimselerin, sendika kurabilmeleri için en az tüzelkişilik teşekkülü için gerekli sayıda bulunmaları gerektiği açıktır. (17)

2. Aynı işkolundaki işyerlerinde çalışan işçilerin kurdukları sendikalar: Bu tip sendikalarda, temel unsur «aynı işkolu» dur. İlkel toplumlarda, işbölümü mevcut değildi. Herkes kendi ihtiyacını, her konuda faaliyet göstererek temin etmek zorunda idi. Üretimin bütün safhaları ve çeşitleri ihtiyaç sahipleri tarafından yapılırdı. Mübadele-

(17) 3512 sayılı Cemiyetler Kanunu, değişik madde 1.

33

nin başlaması ile üretim ihtisaslaştı. Moderen ekonomi ise, tamamen işbölümüne dayanan bir ekonomidir.

Sendikaların işkolları yönetmeliğinde, aynı işkolu sayılan sahalar 36 kalem halinde gösterilmiştir. Ayrıca, bir işyerinde yürütülen esas işe yardımcı olarak yürütülen işlerde çalışanlar, asıl işin dahil olduğu işkolundan sayılmıştır. (I8)

Bu sınıflandırmada işbölümü esas alınmamış, sektörler ön plânda düşünülmüştür. Aksi şekilde hareket sendikaları güçsüz kılacak mahiyette olacaktı. Meselâ; 5 Numaralı işkolu böyledir.

Gıda maddeleri imâlatı sanaii, insarların istihlâkine mahsus gıda maddelerinin imali, her çeşit hayvan, kümes ve av hayvanları kesilmesi ve temizlenmesi, anbalajlanması, mezbahalar ve etten mamul gıda maddeleri imalâtı; sütten mamul maddelerin imali, hayvani ve nebati yağ sanayii (sabun sanayii dahil), her nevi gıda maddelerinin konserve yapılması ve saklanması, değirmende öğütülmüş maddeler imali, ekmekçilik, pastacılık, börekçilik ve her nevi un ve unlu maddelerden yiyecek imalı, kakao, kahve tuz öğütülmesi ve çay yaprakları üzerinde yapılan ameliyeler ve benzeri işler, yem sanayii, maya imâlatı, içki ve tütün sanayii: İnbikten geçirilmiş alkollü içkiler, şaraplar, likörler,malt likörleri, hafif içkiler, karbon hâmızı ile meydana getirilmiş içkilerin imali, tasfiyesi karşıtırılması, imbikten geçirilmesi, tahammur ettirilmesi, bira fabrikaları, alkolsüz içkiler (Gazoz, meyva suları ve benzerleri), sigara, püro, pipo, enfiye, çiğnenen tütün gibi mamüllerin imalâtı, tütünün ayıklanması. kurutulması gibi tütün sanayii ile ilgili imâlat ve maniplâsyon işleri, yaprak tütün işleme ve bakım evleri.

Oysa bunlarınhepsi ayrı ayrı bir işkolu nitelliğindedir. İşbölümü esasına göre ortaya çıkmış işkollarıdır. Ancak cevap verdikleri ihtiyacın karekteri aynıdır. Bu ortak özellik onları, aynı işkolu saymıştır.

Böylece, sendikalar mevzuatında ve tatbikatında, işkolunun, iş bölümü esasına uymadığı ve bunda ise sendikalar için faydalar bulunduğu açıktır.

3. Biribirlerile ilgili işkollarında çalışan işçilerin kurdukları sendikalar: Yukarıda açıklanan işkollarından bazıları biribirleriyle ilgilidir. İşkolunu, işbölümünden ayrı düşünmekte ki faydalar, işkollarının bazılarını da aynı sendika içinde toplamak gereğini duyurmuştur.

Sendikaların işkolları Yönetmeliğinin 5 nci maddesine göre, biribirlerile ilgili işkolları 6 kalem halinde sıralanmıştır. Buna göre:

(18) Sendikaların İşkollarlı Yönetmeliği, RG. 11/8/1964 gün ve 11777 sayıda.

İşveren sendikaları mahiyetleri icabı iki şekilde kurulabilir.

a) Aynı işkolundaki işverenlerin kurdukları sendikalar. Aynı işkolu hakkında yukarda söylenenleri tekrarlamağa lüzum görmüyoruz. İşvereni ise ileride izah edeceğiz.

b) Biribirlerile ilgili işkollarında işverenlerin kurdukları sendikalar.

İşverenler için de, ilgili işkolları,sendikaların işkolları yönetmeliğinin 5 nci maddesine göre, tesbit olunacaktır.

III. Sendikaların kurdukları meslekî teşekküller :

Türk sendikaları Türkiyede birleşerek bazı işçi ve işveren teşekküleri vücuda betirirler. Meydana gelen bu teşekküller, birlikler, federasyonlar ve konfederasyonlardır.

A. Birlikler: Birliklerin teşekkülünde önemli olan, birliği doğuracak sendikaların bulunduğu yerdir. Belirli bir mahal veya bölgede mevcut sendikalardan en az ikisi birleşerek sendika birliklerini meydana getirirler.(SK.9/2)

Bir sendikanın bu şekildeki bir birliğe dahil olması, toplantı oranına göre toplanan genel kurul üyelerinin salt çoğunluğunun oyunun alınmasına bağlıdır.(SK.I3/2) Sendikaların ve diğer meslekî teşekküllerin genel kurullarının toplanma oranı üye tam sayısının salt çoğunluğu olup, ikinci toplantıda oran aranmaz. Bu oran kanunun tesbit ettiği asgarî oran olup sendikalar veya diğer teşekküller tüzüklerinde daha yüksek bir oran tesbit edebilirler.(SK.13/I)

Bu arada hemen zikretmeliyiz ki, bir sendikanın mensup olduğu birlikten çekilmesinde de aynı oran aranır.(SK.13/4)

Birliğe dahil olan sendika, bu kararını mahallin en büyük mülkiye âmirine bildirmeğe ve ilân etmeğe mecburdur. Bu katılma kararının sıhhatı bakımından önemli bir formalite olmamakla beraber, sendikalar üzerinde gerekli kontrölün yapılmasını sağlayacaktır.(SK.12/6)

B. Federasyonlar: Aynı işkolunda ve o işkolu ile ilgili işkollarında mevcut sendikalardan en az ikisinin birleşmesi ile kurulurlar. (SK.9/2-b) Görülmektedir ki, birliklerin aksine federasyonlarda birleştirici unsur, işin nev'idir. Aynı maddenin son bendine göre, Çalışma Bakanlığı işkollarını ve bunların birbirleriyle ilgili olanlarını bir yönetmelikle tesbit etmiştir. (19)

(19) Yukarıda bahsi geçen yönetmelik.

36

Üye olabilmek için başkaca herhangi bir izne lüzum yoktur. Ancak, milletlerarası bir teşekküle üye olan teşekkül, katılmayı takibeden I5 gün içinde, katıldığı milletlerarası teşekkülün tüzüğünü Çalışma Bakanlığına tevdi etmeğe mecburdur. Üyelikten ayrılma halinde de durum Aynıdır. (SK I0)

Şu ilkelere aykırı faaliyette bulunan milletlerarası işçi ve işveren teşekküllerine Türk meslekî teşekkülleri üye olamazlar :

a. Türkiye devletinin cumhuriyetten başka bir rejimle idaresine çalışan derneklere.

b. Türkiye cumhuriyetinin, insan haklarına ve Anayasamızın başlangıç kısmında belirtilen temel ilkelere dayanan millî demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olduğuna dair Anayasanın 2 nci maddesine aykırı faaliyette bulunan derneklere.

c. Türkiye devletini ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün olarak kabul etmeyen derneklere.

ç. Türkiye cumhuriyeti Anayasanın «egemenlik kayıtsız şartsız Türk Milletinindir. -Millet, Egemenliğini, Anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organlar eliyle kullanılır.- egemenliğin kullanılması, hiç bir suretle belli bir kişiye, zümreye, veya sınıfa bırakılmaz. Hişbir kimse veya organ, kaynağını Anayasadan almayan bir devlet yetkisi kullanamaz», şeklindeki 4 ncü maddesindeki prensiplere aykırı faaliyette bulunan derneklere.

d. Devletin sosyal, iktisadî, siyasî veya hukuki temel düzenini, kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasî veya şahsî çıkar ve nüfuz sağlama amacıyla, her ne suretle olursa olsun, dinî veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edici faaliyette bulunan derneklere.

e. Her ne kadar 274 sayılı sendikalar kanununun I0 ncu maddesinde, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 57 nci maddesinin I nci fıkrasındaki ilkelere aykırı hareket eden milletler - arası teşekküllere millî teşekküllerin üye olamıyacağını belirtmiş isede; bu madde siyasî partilerin (İnsan hak ve hürriyetlerine dayanan demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine ve devletin ilkesi ve Milletiyle bölünmezliği temel hükmüne) uygun tüzük, program ve faaliyetleri bulunması gerektiğini ifade etmektedir. Bu prensiplerin ise, yukarıda (a),(b),(c), bentlerinde zikredildiği açıktır. Böylece kanunun prensipleri tekrar etmiş olduğu sonucuna varıyoruz.

77

Ayrıca, Anayasanın 57 nci maddesi siyasî partilerle ilgili bulunmakta olup, 274 sayılı kanun sendikaların ve sair işçi teşekküllerinin siyasî parti teşkilâtları içinde yer alamıyacağını I6 ncı maddesinde açıkça belirttiğine ve maddenin yazılışından sadece milli siyasî partilerin değil evveliyetle her nevi siyasî teşekkülün anlaşılması icap ettiği açık bulunmasına göre bu tekrarı faydasız bir tekrar olarak kabul etmek gerekmektedir.

Yukarıda bahsedilen prensiplere aykırı hareket eden milletlerarası işçi ve işveren teşekküllerine üye olan milli teşekküller hakkında Bakanlar Kurulunun bazı yetkileri vardır. Bu şekildedeki bir teşekküle dahil olma kararını Bakanlar Kurulu iptal edebilir. Bakanlar Kurulunun bu kararı aleyhine sendika uzuvları Danıştayda iptal davası açmak hakkına haizdir. Danıştayın bu gibi davaları üç ay içinde sonuçlandırması gerekmektedir. (madde I0/son)

VI. Sendikaların kısa tarihi : (20)

274 sayılı kanun hükümlerine göre, dış görünüşünü incelediğimiz sendikaların tarihi gelişiminden de kısaca bahsetmek faydalı olacaktır.

İşçilerin teşkilatlanması, 16 ncı yüzyıla kadar uzamasına rağmen, bu günkü anlamı ile sendika pek kısa bir tarihe sahiptir. (I720)

Kapalı ekonomilerin, bir aile fertlerini çalıştıran bünyelerine karşılık I8 nci yüzyılın ikinci yarısında başlayan « Endüstri ihtilâli », makineleşmeyi ve bunun neticesi büyük işyerlerini ve ekonominin merkezileşmesi sonuclarını doğurdu. Ustalığa yükselme ümidi ile, fedakârlık gösteren az sayıdaki işçileri; istihsal kapasitesi artarken usta yerine geçen « patron », ayni ücret ve şartlarla ve hatta birçok el sanatlarının makineyle başabaş mücadele imkânı kalmamasından dolayı işsiz kalan kitlelerin muzayaka durumundan faydalanarak düşük ücretle çalıştırmakta idiler. Kadın ve çocuklar dahi, sıhhi olmayan şartlar içinde ve sağlam yapılı insanlarla birlikte ayni müddetle çalıştırılıyorlardı.

Endüstrinin gelişmesi, küçük sanatkâr sınıfını ortadan kaldırıyor veya eritiyor; bunun yanında işçi sınıfının kabarmasından işçiler için hiçj de iç açıcı olmayan bir durum doğuyordu.

Ağır ağır merkezileşme, makineleşme sonucu doğan büyük endüstrilerin yarattığı işçi sayısı ve nihayet geniş pazarlar; büyük sayıda işçi kitlesinin birbiri ile temasını ve müşterek duyguların doğmasını sağla-

(20) Bu kısmın hazırlanmasında, Charles Seignobos'un Avrupa milletlerinin mukayeseli tarihi, Kemal Sülker'in Türkiyede Sendikacılık ve Orhan Arıman'ın Sendikacılık nedir isimli kitaplarından yararlanılmıştır.

19

mağa başlamıştır. Bunun karşısında çeşitli memleketler, işçilerde uyanmaya başlayan müşterek hareket arzusu ve duygulara engel olmak çabası içindeydiler. Buna rağmen ilk defa ingiltere de işçiler, durumlarını düzeltmek için (trade union) denilen (zanaat birliklerini) kurdular düzeltmek için (trade union) denilen (zanaat birliklerini) kurdular. İngiliz zanaat birlikleri, işçiler arasında yardımlaşmayı, işverenle ücret ve işin devamı konularında müzakere imkânını sağladılar. Grev hakkını elde ettiler Bunların mükemmel bir teminat sağladığı iddia olunamazsada, ilk adım olarak kazanılmış büyük merhalelerdir. İngiltere de elde olunan bu haklara mukabil diğer avrupa memleketlerinde işçilei tamamen kendi kaderlerile başbaşa idiler.

Bu sıralarda bütün Avrupada 1848 yılında ihtilâller başladı. En büyük başarı, Fransada elde olundu. İşçiler Cumhuriyeti ilân ,ettirdiler, «çalışma hakkı», milli atelyeler kurulması ve çalışma gününün kısaltılması gibi bazı faydalar sağladılar. Buna rağmen uzupolitik çekişmeler kati bir sonuç alınmasına mani oldu. 1848 ihtilâllerini takip eden devrede, eski İngiliz zanaat birlikleri, (21) İşçilerin yaşayış tarzlarına düzen veriyordu. Bu birlikler, federasyon kurmuşlardı. Müşterek menfaata uygun teşebbüs ve müzakerelere girişmişlerdi. Grevlerle patronları müşkül durumlara sokuyorlar, mensuplarına faydalar sağlıyorlardı.

Bunun tabiî neticesi olarak kamu oyunda, bu zanaat birlikleri, grev tahrikçisi telâkki edilmeğe ve iyi gözle görülmemeğe başladı. Diğer yanda, iş yerleri de, sendika mensubu olan işçileri işe almak istemiyordu.

İngiliz Hükümeti bu konuyu incelemek üzere bir tahkik heyeti kurdu ve bu heyetin raporu sendikalar için (bonservis) yerine geçti. Tahkik sonucunda, sendikaların grev tahrikçisi olmayıp, bilakis grevleri önlemek için çalıştıkları, sadece işçi ücret ve çalışma saatlerini ve şartlarını düzeltmek istedikleri ortaya çıktı.

Bu durum diğer batı memleketleri için bir örnek oldu. Hemen hemen ayni teşkilatlanma oralarda da başladı. Yalnız ingilizlerin (Trade Union) dedikleri bu teşkilatlara, fransa da başladı. Yalnız ingilizlerin Union) dedikleri bu teşkilatlara, fransızlar (Syndicat), almanlar (Gewerbsehalten)ismini verdiler. İsimler arasında olduğu gibi, çeşitli milletlerin sendikaları arasında teşkilat ve bünye farkları bulunduğunu unutmamak gerekmektedir.

Bilâhare, birinci dünya savaşı sonunda, Cenevrede eşit sayıda işçi ve ışveren temsilcilerinin iştirakile toplanan (Milletler-arası Çalışma Bü-

(21) İngiltere 1848 ihtilâli geçirmemiş ender memleketlerden biridir.

60

Hukuk açısından sendikaların dış görünüşleri incelenmiştir. Yapıları ve denet işleri hakkındaki yürürlükte bulunan kanunun diğer hükümleri ayrı bir yazıda incelenmesi gerekmektedir.

FRANSIZ HUKUKUNDA SUÇ İŞLEMİŞ VEYA HUKUKEN HİMAYEYE MUHTAÇ KÜÇÜKLERİN ŞAHSİYETLERİNİN TETKİKİ VE ISLAH MÜESSESELERİ

Yazan : Arif AYBAR

1) Giriş

Zamanımız modern ceza hukukunda suç işleyen küçüklerin cezalandırılması esasından ayrılılarak, ıslah edilmeleri ve cemiyete faydalı bir yer işgal etmeleri prensibine dayanmakta ve bütün çalışmalar bu istikamete yönetilmiş bulunulmaktadır.

Bu görüşün ışığı altında, çocukları muhakeme etmekle görevli müstakil ve çocuk suçluluğu mevzuunda ihtisas yapmış hâkimlerden kurulu çocuk mahkemelerinin faaliyetlerinden kuruluşlarından ve ittihaz eylediği kararlardan bundan evvelki yazımızda bahis etmiştik.

Fransada çocuk hâkimleri iş kendilerine intikal ettikten sonra 23 Aralık 1945 ve 2 şubat 1958 tarihli kararnamelerin ışığı altında suçlu veya hukuken himayeye muhtaç küçüğü ıslah etmek ve menfaatine uygun en iyi ıslah rejimini ve müessesesini tayin bakımından çocuğun şahsiyetinin tetkiki için müşahadehaneye koymak mecburiyetindedir.

Çocuk hâkimlerinin suçlu çocukların ıslahı zımnında vereceği karara mesnet teşkil eden ve mahkemeye kesin yol gösteren müşahade merkezlerinin (centre d'observation) Fransız adli teşkilâtında işgal eylediği yer çok önemlidir. Çocuk Hâkimi suçlu veya hukuken himayeye muhtaç küçük hakkında en iyi ıslah metodunu tayin ederken müşahadehanenin raporu ile bağlıdır.

Müşahadehanede çocuk her cephesi ile tahlile tabi tutulmakta, doktorlar, psikologlar, psikiatırlar tarafından şahsiyeti tetkik olunmakla hangi meslek kolunda muvaffak olacağı nazari ve pratik metotlarla araştırılmakta ve çocuğun hangi iş esasına müstenid bir ıslah evinde ve nasıl bir rejim altında çalışması iktiza eylediği ve menfaatine uygun olanı tayin olunmaktadır.

Erkek ve kız çocuklar için müşahadehaneler ayrı olup bunlar devlete aittir ve adalet bakanlığına bağlıdır. Ancak her birinin kuruluşu ve çalışma tarzları ayrı esaslara bağlanmıştır.

2) Muhtelif müşahade merkezleri

Stajımız esnasında ziyaret ettiğimiz ve çalışma tarzlarını yakinen gördüğümüz müşahadehanelerin (Centre d'Observation) bir kaçının kuruluşu, çalışma tarzı ve tatbik edilmekte olan metodlardan bahsetmek faydadan hali olmayacaktır.

Aşağıda tetkik edeceğimiz müşahade merkezlerinden bazıları müşahadehane olarak vazife gördükleri gibi, aynı zamanda kısmen ıslah müessesesi cephesi de vardır. Müşahade safhası sona eren küçükler, başka bir ıslah müessesesine nakledilmeden aynı çatı altında ayrı bir bölüm işgal eden ıslahhaneye nakledilmektedir. Tabii bu hal müşahade raporunda belirtilen tavsiyeye göre sonuçlanır.

Bazı cezaevlerinde de müşahade kısmı vardır. Ağır suç işleyen küçükler, doğru cezaevine gönderildikleri takdirde, müşahade safhasını cezaevi müşahadehanesinde geçirmektedirler.

A) Savıgny sur orge müşahade merkezi

(Centre d'Observation Savigny sur Orge Internat)

2 Şubat 1945 tarihli kararnameye göre suç işleyen küçüklerin ıslahı ve 23 Aralık 1958 tarihli kararnameye göre moralman çökmüş, terkedilmiş ve cemiyet için tehlike arzeden küçüklerin himayeleri zımnında çocuk hâkimlerin kesin ve devamlı mahiyette bir karar ittihaz edinceye kadar çocuğun müşahade altına alınması iktiza ettiği ahvalde erkek çocuklar Savigny müşahade Merkezine gönderilmektedir. Muhtelif paviyonlardan ibaret bu yerin hariçle irtibatı kesilmiş olup, çocuklar burada 6 ay müddetle müşahade altında bulundurulmaktadırlar.

Savigny müessesesine gönderilen çocuklar sıkı bir disiplin altında 6 ay müddetle hariçle temas ettirilmeyip, müşahadeye tâbi tutulmaktadırlar. İdareciler haftanın muayyen günlerinde çocuk hâkimi ile temas ederek Adliyede hususi bir odada muhafaza altına alınmış olan çocukları müesseseye getirtmektedirler.

Buraya gelen çocuklar 2 devre geçirmektedirler.

1. Birinci devre, yerleştirme, kabul ve alıştırma devresidir. (Periode-d'Accueil).

2. İkinci devre, müşahade devresidir (Periode d'Observation).

1. Birinci devrede mahkemeden alınıp getirilen çocuklar evvelâ Kabul Servisince kabul ve kayıtları icra edildikten sonra 8 gün müddetle

muhtelif cephelerden tetkik edilerek hangi müşahade gurubuna ve çalışma sistemine tâbi kılınacağı tâyin edilmektedir. Çocuğun meyli olan mevzular araştırılmaktadır.

Bu devrede : Terbiyeciler (Educateur) tarafından :

A) Çocukla görüşme yapılmaktadır (Entretien). Çocukların cemiyete intibaklarını sağlamak ve lüzumlu bilgileri vermek ve onlara doğru yolu göstermekle mükellef olan terbiyeciler, çocukla karşılıklı, hasbihalde bulunarak, ailesinin durumu, geçmişi, istikbal hakkındaki düşünceleri, arzusu hakkında malumat almakta, hangi sahada bir işte çalışmak istediğini tesbit etmekte, keyfiyeti not alarak rapor halinde çocuğun dosyasına koymaktadırlar.

B) Çocuğun hariçteki ilk okullara muadil hangi sınıfı takip edebileceği imtihanla tespit edilmektedir. Bu suretle çocuk ilerde gurup halinde müşahade devresine girdiğinde, müessesede mevcut okulun hangi sınıfını takip edebileceği anlaşılmaktadır.

C) Çocuğun hangi sınıf mesleğe meyli ve kabiliyeti olduğu yolunda bilgi edinmek için nazari ve pratik imtihana tâbi tutulmaktadır ve bu suretle müşahade devresinde hangi atelyede çalıştırılacağı anlaşılır (Examen d'Orientation Professionelle).

D) Çocuk bu devrede keza sıhhi muayeneye tâbi tutulmaktadır.

Bütün bu muameleler 8 günde ikmal edilerek 2 nci devrede çocuğun hangi sınıfta nazari dersler göreceği ve hangi iş kolunda çalışmasının menfaatine uygun düşeceği anlaşılmış olmaktadır.

2. İkinci Devre : Müşahade (Observation en Groupe) : Bu devrede çocuklar gurup halinde müşahadeye tâbi tutulmaktadır. Çocuklar ilk devrede elde edilen neticelere göre, yaş ve bünyeleri göz önünde tutularak, emsali olan diğer çocuklardan müteşekkil onar kişilik gruplar halinde, yarısı sınıflarda nazari ders görmekte, diğer bir gurup çocukta muhtelif atelyelerde değişik mevzular üzerinde pratik çalışmalarda bulunmaktadırlar. Müessseseyi gezdiğimizde, bir atelyede bina inşa ettirildiği, bir diğerinde torna işleri yapıldığı, bir diğerinde otomobil monte edildiği ve sonuncusunda da elektrik tesisatı yaptırıldığı görülmüştür.

Şu noktayı tebarüz ettirmek gerekirki, o da yapılan işler müşahade zımnında olup, çocuğun kabiliyetinin hangi sahada bulunduğunu tespit olup yapılan eşyalar satılmazlar.

1. Bu devrede mahkeme kararı ile ilk defa müesseseye gelen çocuk, doktorlar tarafından muayeneye tâbi tutulmakta, terbiyeciler ve psikologlar tarafından yapılan görüşmelerle mazisi ve haldeki arzuları tesbit olunmakta, psikiatre tarafından tahlil olunmaktadır.

Terbiyeciler de çocuğu bütün cepheleri ile bu devrede ele almaktadırlar. Müessesenin kabul kısmında yeni gelen çocuklar için her türlü ihtiyaçlarını temin edebilecek imkânlar ve 12 oda vardır. 8 gün müddetle müstakil odalarda kalmaktadırlar. Bu suretle ilk gelenler sakin bir hayata sokulmakta ve diğer küçüklerle temaslarına mani olunmaktadır.

2. Müşahade safhasına gelince bu kısmen kabul devresi olan 1. nci devrede esasen başlamış bulunmaktadır. Bu devrede de psikologlar ve terbiyeciler daimi suretle çocukla temas halindedirler. Çocuklar kabiliyetlerine göre atelyelere gönderilmekte, sanaat sahibi olmaları temin edildiği gibi, meyil eyledikleri mevzuda ilerde ıslah safhasında gözönünde tutulmak üzere tesbit olunmaktadır. Bu çalışmalar gruplar halinde olup her 10 kişilik gruba bir terbiyeci, öğretici ve psikolog tahsis olunmaktadır. Terbiyeciler tarafından durumları günü gününe takip ve tesbit olunmaktadır. Müşahade 2-4 ay sürmekte bu müddetin hitamında terbiyeciler, hocalar, psikolog, psikiatre, toplanarak her çocuğun dosyasını tetkik etmekte ve çocuğun ıslah ve hayata intibak eylemesi için en faydalı yolun ne olabileceğini bildirir bir müşterek rapor tanzim etmektedirler.

Hâkim bu rapor üzerine çocuğu tavsiye edilen rejime tâbi tutumaktadır.

Bu müşahade merkezi aynı zamanda bir ıslahhane (Centre de Reéducation) olarakta vazife görebilmektedir. Verilen raporda çocuğun bu kere kendi ıslahhane bölümlerine konması tavsiye olunmakta ise hâkim çocuğu bu kere gene aynı müessesede bırakabilmektedir.

Şu Kadarki artık bu kere ıslah safhası başlamıştır ve bu iş esasına müstenittir. Çocuklar daktilo, steno, ütü, dikiş, berberlik ve evişleri öğrenmektedirler. Bu suretle buradan çıkarılan hayatını kazanabilecek bir meslek sahibi olabilmektedir.

C. Garenne Müşahade Merkezi

(Centre d'Observation La Garenne Observation en Millieu ouvert)

Bu müessesenin belli başlı fonksiyonları ve mahiyeti:

1. Çocuğun ailesi nezdinde bırakmak suretiyle müşahade altında bulundurmak (Observation en milieu ouvert).

2. Kısmi serbesti rejimine tabi bir yuva bir ıslahevi (Foyer en semi liberté).

3. Bir kabul evi (Centre d'Acceuil)

Bu müesseseye daha ziyade haşarı olmayan veya basit suçlar işlemiş olan çocuklar müşahade altına alınmak üzere çocuk hâkimi veya sorgu hâkimi tarafından gönderilmektedir.

Bu müessesenin bünyesinde

1. Terbiyeciler (Educateur)

2. Assistant Social (Beynelmilel bir tabirdir)

3. Psikologlar

4. Psikiyatre

5. Doktor

bulunmaktadır

Müşahade altına alınmak üzere gönderilen çocuklarla evvela terbiyeciler temasa geçmekte, kendisinden geçmişi, istekleri sorulmakta, suç işlemesi sebebleri araştırılmaktadır. Bu safhada terbiyeciler çocuğun evine giderek ve ailesi ile de temas ederek bu vazifelerini ifa etmektedirler.

Beynelmilel bir tabir olarak burda bahsettiğim Assistant Socialler çocuğun ikâmet ettiği muhitte gerek şahsi ve gerekse ailesi hakkında içtimaî durumları ve geçmişleri hakkında komşulardan ve çocuğun çalıştığı yerden malûmat toplamakta ve bir rapor hazırlamaktadırlar.

Çocuk ayrıca bir davetiye ile ailesi veya yakınıyla, müşahadehaneye çağrılarak, psikologlar, psikiyatre, ve doktorlar tarafından testler tatbik edilmek suretiyle tetkike ve tahlile tâbi tutulmaktadır. Müşahade 3 ila 6 ay sürmektedir. Neticede müşahade altına alınma talebinde bulunan hâkimin de bazen iştiraki ile yapılan toplantıda, çocuğu muhtelif cephelerden tetkik eden ve şahsiyeti hakkında fikir sahibi bulunan kişilerin mütalaaları alınmak suretiyle ve durum münakaşa edildikten sonra çocuğun hangi ıslah sistemine tâbi tutlması iktiza eylediği hususu tesbit edilmekte ve hâkime ışık tutacak müşterek rapor hazırlamaktadır.

Ancak şu ciheti de burada açıklamak gerekir ki, o da çocuklar suç işlememiş olsa dahi 23 Aralık 1958 tarihli kararnameye göre moralman tehlikede bulunan, terkedilmiş ve haylaz çocuklarda, savcının, ailesinin ve bazen bizzat küçüğün talebi ile haklarında bir tedbir alınması lâzım geldiğinde burda müşahadeye tâbi tutulmaktadır.

Doktorlar, müesseseye ilk gelen çocuğu umumi muayeneden geçirmekte ve çocuklar müşahade sonuna kadar haftada en aşağı 1 defa kontrolden geçirilmektedirler.

Psikologlar her çocukla teker teker ilgilenerek muhtelif metotlar tatbiki suretiyle şahsiyetini tetkik etmektedirler.

Öğretmenler dışardaki ilk okullara muadil olarak müessesede mevcut ilk mektep mertebesindeki sınıflarda küçüklere ders vermektedirler.

Psikiatır özel metodlarla çocuğun zihin ve beden inkişafını kontrol etmektedir.

Müşahadehaneye gelen çocuklar önce bir kabul ve alıştırma devresi geçirmektedirler. Bunlar eskilerle temas ettirilmeyip bir müddet alıştıktan sonra diğer çocuklarla aynı guruba konmaktadırlar.

Çocuklar sınıflara taksimedilirken teste tâbi tutulmakta ve elde edilen neticeye göre 4 sınıftan birine konmaktadırlar. Bu suretle küçüklerin 3 - 6 aylık müşahade devresinde tahsilden geri kalmaları da önlenmektedir.

Çocukların hayatı muntazam bir proğram dahilinde tanzim edilmiştir. Çocukların ders haricinde boş vakitleri temsil, spor, müzik, bazı basit el işleri yaptırılmak suretiyle değerlendirilmektedir.

Müşahade müddeti sonunda hoca, psikolog, psikiatır, doktor, terbiyeciler, asistant social, daha evvel muntazaman çocuğun dosyasına koydukları raporları, müşterek bir toplantıda okumakta ve her biri icabı hale göre, çocuğu huzurlarına getirmek suretiyle, kendisi ile hasbihalde bulunmakta ve müşterek nihai bir rapor hazırlamaktadırlar. Bu heyet haftada 2 defa toplanmakta ve sentez raporunu hâkime sunulmak üzere tanzim eylemektedir. Bu raporda çocuğun nasıl bir ıslah metoduna tâbi tutulması ve konması icap eden ıslah müessesesi, belirtilmektedir.

Fransadaki tetkikatım esnasında bizzat böyle bir heyetin toplantısına iştirak ettim. O gün 2 çocuk hakkında sentez raporu verilecekti. Muayyen saatte yukarda bahsettiğim şahıslar toplantı salonuna geldiler ve müessesenin müdürü riyasetinde çalışmasına başlandı.

Hakkında bir karar verilecek olan çocuk babasını sırtından bıçaklamıştı. 14 yaşında idi. Sebeb, ana ile baba arasındaki vâki bir münakaşa esnasında babanın karısına 2 tokat atmasıydı. Suçlu çocuğa göre baba kusurluydu. Bu onda bir tepki yapmış ve hadise vuku bulmuştu. Çocuk müşahade altına alınmıştı.

Toplantı salonunda doktor çocuğun bünyesi ve sıhhi vaziyeti hakkında izahat verdi. Psikolog çocuğun ruhi haletini tahlil etti; ve hangi sebep altında suçu işlediğini ortaya koydu.

Psikiyatre çocuğun zihin ve beden inkişafı hakkındaki düşüncelerini bildirdi.

Terbiyeciler keza çocuktaki en gizli arzuları ve iyiye dönebilmesi, geçmişi unutabilmesi için ne gibi bir yol takibi iktiza ettiğini belirttiler.

Asistant Socialin raporundan küçüğün gerek mektepte ve gerekse mahallesinde öteden beri munis tabiatlı ve iyi bir karaktere sahip, yardım sever bir çocuk olduğu anlaşıldı.

Heyet bu mütalaalar sonunda müşterek raporunu verdi :

Çocuk aslında munis tabiatlı olup, cemiyete intibak edemeyenler zümresinden sayılamazdı. Haksızlığa karşı tepki duymuştu. Anasını müdafaa için babasını bıçaklamıştı. Bu çocuk hapse konulamazdı. Daha fena neticeler doğabilirdi. Islahı ve geçmişi unutturmak icap ediyordu. Ailesi yanına dönemezdi. Dışarda çalışıyordu. Yegâne formül çocuğu kısmî serbesti rejimin tatbik edildiği bir ıslahevine yerleştirmek ve devlet murakabesine tâbi tutmaktı.

Kararda bu yolda çıktı ve hâkime çocuğu Cap Nord Foyer en semi Libertésine yerleştirmesi ve gözetimli serbestiye tâbi tutması tavsiye olundu. Halbuki bu çocuk hapse konsa idi istikbal ve ıslah beklememek gerekirdi, işinden olacak, moralman çökecek ve hapisten çıktıktan sonra ıslah edilebileceği ümidi tamamiyle sönecekti.

3. Çocuk mahkemesi kararlarının infazı ve ıslah müesseseleri

A. Mahkeme Kararları : Fransız hukukunda çocuk hâkimlerinin rolü çok büyüktür. Vereceği kararda takdir hakkını serbestçe ve hiç bir tahdide ve murakebeye tâbi olmadan kullanabilmektedir. Çocuk hâkiminin ve çocuk mahkemesinin, suçlu çocuk hakkındaki dosya tekemmül ettikten sonra verebileceği kararların mahiyeti ve neler olabileceği daha evvelki sayfalarda kısmen izah etmiş bulunuyoruz. Hâkimin veya mahkemenin vereceği kararlar hapis hükmü hariç, diğer hallerde hiç bir vakit bu müddetle tahdit edilmiş olmayıp, kararda sadece bir ıslah müessesesine küçüğün yerleştirilmesi iktiza ettiğinde, bu müessesenin tipi ve han-

81

gisi olabileceği belirtilmekle iktifa olunmaktadır. Islah müessesesi çocuğun 3-2-6 veya 2 sene sonra ıslah olduğuna dair bir rapor verdiği anda hâkim çocuğu müesseseden tahliye etmektedir. Bu halde çocukların cezalandırılması yerine ıslah edilmesi prensibinin tatbikatının bir neticesi olarak görülmektedir. Yalnız bir çocuğun hapse mahkûm edilmesi halinde o zaman 18 yaşından büyük kimseye verilen cezasının yarısına hükmedilmektedir.

Çocuk Hâkiminin veya mahkemesinin verebileceği kararları yukarda zikrettiğimizden burda tekrar tadat etmek zayit olacağından burada hâkimin mutlak takdir hakkını belirtmekle iktifa edeceğiz. Bir misalle izahetmek gerekirse :

15 yaşındaki Ahmet büyük arzu duyduğu bir bisiklete malik olmak arzusunu uzun müddet hissetmiş, ailevi durumu ve bütçesi bir bisiklet almasına mâni olmuş, dayanamıyarak bir gün hissine mağlup olarak Remzinin bisikletini almıştır. Biz bu fiile hırsızlık diyoruz ve ceza kanunundaki yeri hapis cezası ile tecziye edilmesidir. Cezalandırma yerine ıslah prensibi esas alınınca, önce Ahmetin ne sebebler tahtında bu işi yaptığı araştırılmaktadır. Sebebi psikolojik olup bu çocuğun işlediği fiilin kötülüğünü unutturmak, ıslah etmek gerekmektedir.

Ahmet hakkındaki dosyayı tekamül ettiren hâkim, ya Ahmeti ailesi nezdinde bırakmakta ve onu daimi bir murakabeye tâbi tutmaktadır. (La Liberté Surveillée), yahutta, Ahmetin ailesi nezdinde kalmasını çocuğun menfaatine aykırı görerek, aşağıda örneklerini vereceğimiz kısmi serbesti esasına müstenit bir ıslahevine yerleştirmektedir. Ahmet haşarı ve daha disiplinli ve kontrollü bir hayata ihtiyacı varsa, bir Internat ya, yani hariçle tecrit edilmiş yatılı bir ıslahevine iş esasına müstenit bir ıslahhaneye yerleştirilmektedir.

Ahmeti daha evvel bir çok hırsızlıklar yapmış ve artık ıslahı mümkün olmayan bir şahıs olarak görürse, o zaman hapse koyabilmektedir. Şüphesiz ki hâkime bu kararında ışık tutan, müşahade merkezlerinin raporu, assistant sosyallerin mütealaalarıdır.

Şimdi bu alınan tedbirlerin mahiyetini ve gezdiğimiz ıslah müessesesinden bazılarının hususiyet ve kuruluşu ile çalışma prensiplerinden bahsetmek faydadan hâli olmayacaktır.

B. Islah Müesseseleri :

a. La Liberte Surveilleé
(Gözetimli Serbesti)

Fransada her çocuk mahkemesi nezdinde, hâkimin riyasetinde kurulu, ve hâkim tarafından murakabe altında bulunan bir service de la

92

liberteé surveillée vardır. Bu beynelmilel bir tabir olup, tam Türkçe karşılığı, verilemezse de, gözetimli serbestisi demek te mümkündür.

Çocuk hâkimi suç işleyen bir çocuğu ailesi nezdinde bırakırsa, umumiyetle mahkemesine bağlı bulunan bu servisteki devamlı ajanlar marifetiyle çocuğu uzaktan veya yakından takip ettirerek murakebe altında tutmaktadır. Hâkim ıslah zımnında başka bir tedbir aldığı zamanlarda dahi bu servisin kontrolü altına çocuğu koyabilir. Gaye serbest bırakılan çocuğun özel hayatını takip etmek, çalışmasını temin etmektir. Bunun için servise mensup ajanlar haftada en aşağı bir defa çocukla temas ederek ne yaptığını tesbit ve ailesinden de daimi temasla durumunu tesbit etmektedirler.

Çocuk hâkimi muhakeme sonunda küçüğe itimad ederek ailesi nezdinde çocuğu bırakmıştır, çünkü ailesi nezdinde çocuğu bırakmakla menfaatine daha uygun olacağı düşüncesiyle hareket etmiştir. Liberté Surveillée bir kontrol tedbiridir. Bu servise bağlı ajanlar polis olmayıp, birer terbiyecidir.

Çocuk, ailesi veya vasisi, servise mensup ajanlara daima kolaylık göstermek ve kabul etmek mecburiyetinde olup, sorduğu suallere behemahal cevap vermelidirler. Çocuk ve ailesi ikametgâh değişikliğinden servisi haberdar etmelidirler. Keza iş değişikliğini küçük kendisini kontrol eden delegeye bildirmelidir.

Çocukların riayet etmekle mükellef bulundukları hususlara gelince:

— Normal bir hayat yaşamalı, ailesine veya nezdine tevdi edildiği kimse ile iyi geçinmelidirler.

— Kötü itiyatları terk ile, kahvelerde iş saatlerinde bulunmamak gibi,

— Okuma çağında ise mektebe devama mecburdurlar.

— Meslek sahibi ise işine muntazaman devam etmelidir.

— Delegeler ziyaretine geldiğinde mevcut olmalıdırlar.

— Delegelerin bütün mektuplarına cevap vermelidirler.

— Delegelerin fikir ve tavsiyelerine, nasihatlerine uymalıdırlar.

Bu şartlardan birine uyulmaması halinde çocuğu takip eden hâkimin temsilcisi olan delegeler, bir raporda durumu hâkime intikal ettirdiklerinde, çocuk hakkında ittihaz olunan karar değiştirilmekte ve icabı hale göre daha sert tetbirler alınmaktadır.

Bu tetbirlerin devamı 21 yaşına kadardır.

S1

b. Brecourt
Kız Çocuk Islah Evi
(Brecourt Institution Publique de Reéducation Surveillée)

Parise 6 kilometre mesafede kâin, 2 Lojman, 1 idarehane, bir toplantı, 3 atelye binasından ibaret bir ıslah müessesesi olup, Adalet Vekâletine bağlı bir ıslah evidir. Bu müessesenin takip eylediği yol suç işlemiş veya himayeye muhtaç küçüklerin normal hayata dönmelerini temin, geçmişlerini unutturmak, muayyen sanat ve meslek kollarında çalıştırmak suretiyle, istikballerini temin edebilecek bir sanat sahibi yapmaktadır.

Çocuklar sınıflarda nazari ders gördükleri gibi atelyelerde de sanat öğrenmektedirler. Çocuklar 8 zer kişilik gruplar halinde terbiyecilerin ve hocaların nezareti altındadır. Yapılan programa göre, bir gurup nazari ders görürken, diğer gurup atelyelerde çalışmaktadır. Çocuklar haklarında fikir sahibi olan terbiyecilerin tavsiyesine göre, kabiliyetlerine göre atelyelerde başka başka mevzularda çalıştırılmaktadırlar. Keza çocuk hâkimi çocuğu bu müesseseye gönderirken, daha evvel müşahade raporunda belirtilen işte çalışması için kararında çocuğun hangi mevzuda kabiliyeti bulunduğunu ve çalıştırılması iktiza eylediği belirtilmektedir.

Müessesenin mevcudu 60 kız çocuğudur. Kızlar evlerindeki normal hayatı yaşamaktadırlar ve kızların bu hayatı yaşamaları yadırgamamaları için elden gelen her şey yapılmaktadır. Her 8 kişilik gurup 2 katlı lojmanlarda terbiyeciler nezaretinde müstakil odalarda ikamet etmektedir. Adeta bir leyli mektep hayatı vardır. Her türlü ev işlerini öğrenmekteler. Kendi evlerinde ailesi yanında günlük hayatını ne şekilde geçiriyorsa aynı şekilde hareket etmektedirler. Sabahleyin 6.30 da kalkarak, temizlik yapmakta ve odalarını derleyip toplamakta, sabah atelyede çalışmayan gurup mutfakta yemek pişirmekte, öğleden sonra atelyede çalışmaktadır. Bu suretle kızlar burasını terketmeden evvel, mükemmel bir ev idare edebilecek bir duruma geldikleri gibi, ayrıca sanat sahibi de kılınmaktadır. Her hangi bir suç işleyen bir küçük bu müesseseden çıktığında ibraz eylediği vasıflar sayesinde dışarıda aç kalmamakta, yanlış yollara sapmamakta ve daha kolay bir izdivaç yaparak yalnızlıktan kurtulmaktadır. Halbuki bu suçlu kızları 3 sene hapse koysalardı netice ne olurdu. Kazanç mı? Hayır. Cemiyete intibak eylememiş ve cemiyetin kaybettiği bir kişi olacaktı ve daha da düşecekti.

Kızlar müessese talimatnamesine göre haftada 40 saat atelyelerde çalışarak, berberlik, ütücülük, terzilik, steno, daktilo öğrenmektedir. Esas çalışma mevzuu yanında, ayrıca yardımcı bir meslek öğretilmek-

tedir. Bu suretle ıslahhaneden çıktıktan sonra iş bulamama şansı azaltılmaktadır. Her atelyede çocukları meslek sahibi yapabilecek kudrette kuvvetli öğretmenler mevcuttur.

Her hangi bir kasabada bir suç işleyen çocuk ıslahhaneden çıktıktan sonra bir daha oraya dönmek istemiyecektir. Büyük şehre gidince ise hayatını idame için para kazanmaya ihtiyacı vardır. Bu müessesede öğrendiği sanat ile, iyi bir yuva kuracak ve iş bulacak, kötü yollara sapmadan yaşayabilecektir. İşte bu kız cemiyete kazanılmıştır.

Müessesede ayrıca spor, müzik, televizyon, temsil gibi çocukların boş zamanlarını geçirecek mevzular vardır.

Hâkim çocukları ıslah için müesseseye gönderirken, bir müddet tâyin etmekte, çocukların durum ve gidişatına göre, idare çocuğun ıslah olduğuna ve hariçte iş tutabileceğine kanaat getirirse, keyfiyeti bir raporla hâkime bildirmekte, hâkim serbestisine karar vermektedir.

Müessesede çocukları her hafta muayene eden doktorlar, psikologlar ve yakından alâkadar olan ve onlara en iyi yolu gösteren terbiyeciler (educatrice) vardır.

Müessesede ayrıca bir de takip servisi olup, bu servisteki ajanlar, ıslahhaneden çıkan çocukları 21 yaşına kadar gizlice gidişatlarını takip ederek, haklarında evvelce karar veren hâkime durumunu bildirmektedir. Durumu iyi görülmeyenler hakkında, himaye maksadıyla yeni tedbirler alınmaktadır.

e. Kısmî Serbesti Esasına Müstenit Çocuk Islah Müessesesi

(Foyer en semi liberté - Garçon)

Vitry sur Seine

Bu ıslah müessesesi hususi bir müessese olup, devletin mali yardımı ve hususi sermaye ile kurulmuştur. Çalışması Adalet Bakanlığının kontrolü altındadır. Serbesti esasına müstenid bu ıslahevine Hâkim kararı ile erkek çocukları alınmaktadır. Dışarıda iş bulamayan gençlere idare iş dahi arayarak temin etmektedir. Çocuklar dışarda hayatlarını kazanmakta, akşamları yemeğe ve yatmağa gelmektedirler. Ancak bu serbesti müessese talimatnamesi ile sınırlanmıştır. Muayyen saatten sonra gelmek yasaktır. İhtara rağmen geç gelenler hâkime rapor edilmekte ve haklarında çocuk hâkimince daha ciddi tedbirler alınmaktadır. Çocukların cumartesi pazar ve sair günlerde müessese iyi vakit geçirebilmelerini temin için televizyon, sinema kütüphane, müzik odası mevcuttur.

Çocuklar bahçe içinde inşa edilen 2 şer kişilik odalarda ikâmet etmektedirler. Ayrıca bir spor salonu ve idarehane binası olup, kabul edilen çocuk adedi 60 dır.

Müesseseye bağlı terbiyeciler mevcut olup çocukların günlük hayatlarını takiple görevlendirilmişlerdir.

Haftada bir doktor ve psikolog gelerek çocukları muayene, tahlil etmektedir. İdare tarafından küçükleri buraya yerleştiren çocuk hâkimine her ay her çocuk için rapor verebilmektedir.

d. Kısmî Serbesti Esasına Müstenit Kız Çocukları Islah Müessesesi

(Foyer de Semi - liberté pour les Filles)

Porte de St. Cloud

Sıhhat ve İçtimaî Muavenet Vekâletinin mali yardımı ve hususi sermaye ile kurulmuş Adalet Vekaletinin kontrolü altında bulunan bir ıslahevidir.

Dışarda muhtelif iş sahalarında çalışan kızlar kazançlarının yüzde 45 ini müesseseye vermekte, diğer yüzde 45 ini çocuklar tarafından harçlık olarak kendilerinde bırakılmakta, yüzde 10 nu da çocukların tasarruf sandığına yatmaktadır ve biriken bu yüzde 10 lar çocuk müesseseyi terkederken kendisine verilmektedir.

Bu müesseseye hâkim kararı ile gönderilen kızlar evin talimatnamesine uygun hareket etmek kaydiyle, dışarda çalışmakta, akşamları yemeğe ve yatmağa gelmektedirler. Her birinin müstakil lavabolu odaları vardır. Müessesede 24 kişilik yer olup, 1954 tarihinde açılmış ve tercihan 17 - 19 yaşlarındaki çocuklar kabul olunmaktadır. Bazen mahkeme kararları ile müesseseyi terkedebilecek olan 21 yaşına gelmiş kızlar hariçte bir oda veya başını sokacak bir yer buluncaya kadar müessesede kalmalarına rıza gösterilmektedir. Bu müesseseye yalnız suç işlemiş çocuklar kabul olunmaktadır. Akşam işten gelen kızların boş vakitlerini iyi geçirmeleri için televizyon ve radyo ve kütüphane vemüzik odası mevcut olup, sabahları 7.30 da işe gitmeleri, akşamları en geç 11 de dönmüş olmaları gerekmektedir. Evin dahili işlerini, temizliği bizzat tedvir etmekte, kahvaltıyı, yemeği bizzat hazırlamaktadırlar. Kızlar kendileri iş bulamadığı takdirde müessese idaresi iş temin etmektedir. Çalışan kızlar arasında daktilo, steno, sekreter, ütücü, terzi gibi meslek sahibi olanlar vardır.

Sb

Nişanlı olanlara haftada bir defa mahkemenin kararı ile nişanlısı ile dışarı çıkmasına müsaade edilmekte, evlenmelerinde hâkimin iznine tâbi olunmaktadır.

Müesseseye bağlı ve ücreti müessese tarafından ödenen doktor, psikolog, psikiatre ve terbiyeciler haftada 1 defa kızları tetkikata tâbi tutmaktadır.

e. C.A.A. Phalempın Islah ve Yetiştirme Müessesesi

(Foyer de Semi Liberteé et Internat pour les Garçons)

Bu müessese iş esasına müstenid olup 18 yaşına kadar suç işlemiş çocukları kabul etmektedir. Müesseseye hâkim kararı ile ıslah için gönderilen çocuklar, iki safha geçirmektedirler. İlk defa gelenler hariçle tecrit olunarak, sıkı disipline tâbi tutulmakta ve atelyelerde çalıştırılmaktadır. Bilahare iyi gidişat gösterenlerin ve hariçte çalışıp para kazanacak derecede seçtiği ve kabiliyetine göre ayrıldığı iş kolunda başarı gösterenler, ikinci safha olan kısmî serbestiye tâbi tutulmaktadırlar. Yani ıslah müessesesinde 1) Bir internat ve 2) Kısmî serbestiyeti esası caridir.

Müessese 1 idarehane, atelyeler, biri internat rejimine tâbi diğeri de serbest rejime tâbi çocukların ikametine tahsis edilmiş yatakhaneler, çalışma odaları, kütüphane ihtiva eden 3 lojman binası ile spor salonundan ibarettir.

Müessese iş esası üzerine kurulmuş olup, internat kısmındaki küçükler, tahta işi, demir işleri, tornacılık, resim, elektirik ve radyo tamir ve monte etme işleri ile uğraşmakta, ehil hocalar kabiliyetlerine göre kendilerine tevdi edilen çocuklara sanat öğretmektedirler.

Müesseseye gelen çocuklar, arzuları ön plana alınarak, veya daha evvel müşahade safhasına hâkim tarafından belirtilen meslek kolunda çalıştırılmaktadır. Hâkim çocuğu ıslahhaneye göndermeden evvel hangi meslek kolunda muaffak olabileceğini imtihana tâbi tutturmak (examen d'Orientation professionelle) suretiyle tesbit ettirmektedir.

Konduğu meslek kolunda başarı gösteremeyenler hocalarının tavsiyesi ve idarenin teklifi ile Hâkimin muaffakatı alındıktan sonra başka bir meslek kolunda öğretime tâbi tutulmaktadır. Atelyelerdeki hocalar aynı zamanda bir terbiyecidir.

I inci safhada yapılan denemeler sonunda başarı gösterenler, 2 nci safha olan Semi Liberté kısmına (Kısmî Serbestiye) alınmaktadırlar.

57

Bu suretle Müessese haricinde çalışıp hayata intibakları ve para kazanmalaları sağlanmaktadır. Müessese idaresi devamlı olarak çocuğun çalıştığı yerin patronu ile temas halindedir. Çocuklar bu safhada sabahları işe gitmekte, akşamları talimatname ile tesbit edilen saatte bulunmak üzere, müesseseye yemek ve yatmak için gelmektedirler. Bazen Hâkimin kararı ile çocuklar doğrudan doğruya 2 nci safhaya tâbi tutulmaktadır. Çocuklar mevcutlarına göre 4 gruba ayrılmışlardır. Her grubun yemekhane, yatakhane ve eğlence salonları ayrıdır.

Müessesenin 1 müdürü, 8 terbiyecisi, ayrıca her atölyede teknik hocaları, doktoru ve psikologu vardır.

f. Bon Pasteur Marq - En - Baroel Kız Islahevi
(Internat et Foyer Semi Liberté)

Bu ıslahevine hâkim kararı ile :

a) Suç irtikâp eylemiş 18 yaşına kadar kızlar

b) Suç işlemiş olmakla beraber, moralman çökmüş, cemiyete intibak eylememiş, terkedilmiş, himayeye muhtaç 21 yaşına kadar kız çocukları kabul olunmaktadır.

Bu müessesenin diğerinden farklı tarafı, evlenmemiş fakat her nasılsa çocuk sahibi bulunan anneleri münhasıran kabul eylemesidir. Çocuklarda anneleri ile birlikte ıslahhaneye kabul edilmekte, bu suretle yabancı ellerde kalmalarının doğuracağı mahsur önlenmektedir. Çocuklar çocuk bakıcıları tarafından ayrı bir paviyonda bakılmakta, akşamları anneleri ile birlikte yatmaktadırlar.

Suç işlemiş kızlarla işlememiş olanlar temas halinde olmayıp, suç işlememiş fakat himayeye muhtaç ve haşarı olanlar, hariçte çalışmakta, akşamları müesseseye gelerek yemeklerini yemekte ve yatmaktadırlar. Bu müessesenin kısmî serbesti esasına göre faaliyette bulunan bölümüdür ve müstakil bir binadır.

Suç işleyen kızların bulunduğu kısım ise, ayrı bir binadır. Müessesenin müdüresi, terbiyecileri, doktorları, sınıflarda nazarî ders veren hocaları, atelyelerde dikiş, nakış, kartonculuk, berberlik gibi sanat kollarının başında teknik hocaları, psikologu vardır. Bu müessesede ıslah olduğuna kanaat getirilenler ile hariçte iş tutacak kadar mümarese kazananlar, idarenin teklifi ile ve çocuk hâkimi kararı ile serbest bırakılmaktadırlar.

Gezmiş bulunduğum diğer müesseseler beyanında, Fransanın Roubaix şehrinde kâin 14 - 17 yaşlarında çocuklar kabul eden **Foyer Agite,** 17 - 21 yaşlarında çocukları kabul eden **Helem** ve Gap Nord ile Lille şehrinde faaliyet gösteren **Bon Pasteur de Lille, Foyer chez nous de Lille,** 1. M. P. d'Oxolaere gibi müesseseler hepsi aynı esasa dayanarak, çocuğun cezalandırılması yerine ıslah edilmesi prensibini ele almışlardır ve cümlesi de her yıl en aşağı Adalet Bakanlığı tarafından teftişe tâbi tutulmaktadır.

Bunlar içinde I. M. P. Oxelaere iş esasına göre kurulmuş ve akıl hastalığına müptela olanları kabul eylemektedir.

g. Los Ceza ve Tevkifevi - (Lille)

Çocuk hâkimlerinin bâzı ahvalde ağır cezayı müstelzim, suç işleyen veya çok sıkı bir disiplin tatbiki icap eden 18 yaşına kadar küçüklerin de icabı halinde, tahkikata başlamadan evvel ve tahkikat esnasında tevkif edebileceğini ve çocuk mahkemesinin hapis kararı verebileceğini yazımızın başında belirtmiştik.

Tevkif edilen veya hapse mahkûm olan 18 yaşını ikmal eylememiş küçük çocuklar, ya özel çocuk hapishanelerine,veya bunlarda yer bulunmadığı takdirde büyüklere ait cezaevlerine hususi çocuklara tahsis edilen hücrelere konmaktadırlar.

Gezmiş bulunduğum Los Cezaevi bunlardan biri olup, tamamiyle çocuklara tahsis edilmiş ayrı bir bölümü olup, 80 çocukluk münferit hücreler vardır. Çocuklar hücrelere tek olarak konmakta, tuvaletleri hücre içinde olup hava almak için çıktıkları avluda diğer mahkûmlarınkinden ayrıdır. Hücrelerde çocukların boş vakitlerini değerlendirmeleri için firkete ve tel örgüler yaptırılmaktadır. Islahı güç çocuklar da daha müşahade devresinde iken çocuk hâkiminin kararı ile bu cezaevinde müşahade altına alınmaktadır. Haftanın muayyen günleri psikolog, doktor gelerek çocukları muayene, tetkik etmektedir. Çocuklar 4 saat ara ile havalandırılmak için 1 saat avluya çıkarılmaktadır.

Çocuklar cezaevine üniformasız polis memurları refakatinde sevkedilmektedir.

h. Devamlı Takip Servisi (Service de poste - Cure)

İsmi geçen servis Adalet Bakanlığına bağlıdır. Bu gibi servislere nufusu bir hayli kabarık şehirlerde rastlanmaktadır. İfa ettiği vazife, Islah anında yani çocuklar daha ıslahhanede iken, veya müesseseyi terkettik-

ten ve normal hayata döndükten sonra gidişatlarını takip etmektir. Bir nevi gizli murakabe organıdır. Görülmektedir ki gençliğin yararlı bir hale getirilmesi Fransada önemle ele alınmış, cezasını çeken ve hapisten çıkan çocuk, ıslahhaneden çıkan çocuk terkedilmemiştir. Daima izlenmiştir. Her ne kadar yukarıda ifa ettikleri vazifelerini teker, teker saydığımız çocuk ıslahevleri ve yuvalarında da ayrıca bir takip servisi mevcut ise de, Bakanlığa bağlı bu müessese, gerek personel bakımından, gerekse imkânlar bakımından daha önemli bir mevki işgal eylemektedir.

Bu müessese çocuk hâkimince küçük müşahade altına veya ıslahhaneye alındığından itibaren faaliyete geçerek ajanları marifetiyle küçüğü takip etmektedir. Her çocuk hakkında mahkemenin iş'arı üzerine bir dosya açılmakta ve servis ajanları tarafından günügününe gelen kararlar buraya konmaktadır. Ayrıca müşahade merkezleri ile ıslahevleri de bu müessese ile sıkı işbirliği halindedirler. Çocuk ıslahhaneden çıkınca gene sıkı takip altındadır. Gidişatında bir aksama vukuu bulduğu taktirde keyfiyet çocuk hâkimine bir tedbir alması için ihbar edilmektedir. Gezdiğimiz bu müessesede 1 müdür, 2 müdür muavini, ajanlar, terbiyeciler ve Assistant Socialler mevcuttur. Bütün bu personel müşahade merkezleri - ıslahevleri - ve hatta çocuğun çalıştığı ve ikâmet ettiği muhitte ilgililerle gizli olarak devamlı işbirliği yapmaktadır.

60

Guruplar halinde ıslah ve terbiye sistemi, bir süredenberi kısa tecrübelerle, Federal Almanya Cumhuriyetinde de uygulanmağa başlanmıştır. Uzun zaman Amarika ve İngiltere'de tecrübe ve tatbik edilmiş olan bu metot, Fedaral Almanya Cumhuriyetinde, aynı usül ve şartlarla tatbik edilmekte, Positif ve iyi neticeler vermektedir.

Bu ıslah ve terbiye metodu, hükümlülerin yaşadıkları hayatı ve başından geçen olayları, onların özellik ve karekterlerini, fikir ve kabiliyetlerini açığa çıkarmakta, hayat ve istikballerini hürriyet içinde düzenlemek ve dengelemek için bir ıslah ve terbiye sistemi olduğu kadar, bir tahrik, teselli ve teşvik vasıtalarıdır da.

Bu gurubun üyeleri, genel olarak 8 - 10 hükümlüden ibarettir. Her hafta bir gün ve bir buçuk saat olmak üzere, yönelticileri ile baraber yuvarlak bir masa etrafında toplanırlar ve kendi aralarında serbest olarak iştişare yaparlar. Üzerinde istişare yapacakları konuları serbestçe kendileri seçerler. Başlarından ve kalplerinden geçen her konu üzerinde tartışabilirler. Ama bu konu, mühim ve makûl olmalıdır. Gurup başkanı, bu istişare esnasında mümkün olduğu kadar çekimser kalır, o; bu gurubun başkanı olduğunu hiç bir zaman hissettirmeden yalnız dinlemekle yetinir. Gurup üyeleri, istişare devamınce tamamen serbestirler. Ancak Başkan, mecburiyet halinde yeni konu ve istenilen hususlardan ayrıldıkları, aralarında yapılan istişare sert bir şekil aldığı zaman müdahale eder. Ama bu müdahale hiç bir zaman,otorite hissini verdirmeden yapılır, huzur ve hareketleriyle, bu istişare meclisine huzursuzluk ve amirlik tesiri hissini yaratmaz, sanki onların tarafından imiş gibi hareket eden başkan ve gurup üyeleri için asıl ve esas olan husus, yalnız istişarededir. Eğer bu istişare esnasında yapılan tartışmalar bir kavga derecesine varırsa, Başkan müdahalesini münasip bir tarzda yapar, ya konuyu değiştirir, ya asıl konuya avdeti ve sükûneti tavsiye eder, yahut da başka bir konuya geçmeleri için zemin ve fırsat hazırlar. Bu husus bir heyecan, öfke huzursuzluk, kavga veya tecavüzkâr bir hâl alırsa, Başkan münasip şekilde ikaz ve nasihatlerde bulunur ve teneffüs tavsiye eder. Ama, yukarıda da arz ettiğim veçhile, Başkan bu görevini otoriter bir sıfatla yapamaz; çünkü onun asıl görevi, bu istişareyi dinlemek ve izlemektir.

Bu istişarede, herkesin başından geçen olaylar, dertler mukayese edilir, dinlenir ve yeni istikamet vermek için çareler ve vasıtalar aranır, düzenlenir. Bu suretle bu ıslah ve terbiye sisteminin gaye edindiği hususlar, gerçeklenmeye çalışılır.

Fenton'un, bu guruplar halinde ıslah ve terbiye sisteminin hedefi olarak belirttiği gibi, istişare meclisine gurup üyeleri kendi kişisel dert-

65

leriyle gelirler, kendi kişisel ve başkalarının dertlerini ve çarelerini daha iyi öğrenerek buradan ayrılırlar. Bu itibarla bu istişare, kendi dertleri ve çarelerini aramak hususunda bir uyarma ve ihtar vasıtası olur. Böylece, hastalık teşhis edilince, ilâcı ve çaresi de bulunmuş olur.

Bu istişare esnasında her üye, kendi fikir ve görüşlerini serbestçe beyan eder, teklifler ve tavsiyelerde bulunabilirler. Bilhassa, gelecek oturumlar için, daha önceden konuları seçebilirler, bu oturumda çözülememiş meseleler hakkında, gelecek istişarede cevaplar verilmesini ve aydınlatılmasını teklif edebilirler. Bu suretle herkes gelecek istişare için daha iyi ve önceden hazırlanmış olur. Bilhassa gençleri ilgilendiren konular, seksüel veya türlü kriminal hususlarda karanlık kalmış meseleler tartışılabilir. Bu konular, hakikaten lüzumlu ve anlatılması, aydınlatılması zaruri ise, objektif olarak izahedilir. Eğer çözülmesi veya anlatılması, teknik bir eleman veya uzmana ihtiyaç gösteriyorsa, gelecek toplantıda böyle kimselerin hazır bulundurulması istenir. Ezcümle, istişare konusu, hükümlülerin tahliyesi konusu ile ilgili ise, bu hususta Prcbation Officier «Nezaret ve Kontrol Memuru» nun bulundurulması faydalı olur.

Özel ve diğer karanlık kalmış hususları ilgilendiren konuları, Gurup Başkanı açıklamaya çalışır. Gurup Başkanının en çetin ve en mühim görevi, işte burada başlar. O, aktif ve pedagojik kabiliyet ve rolü ile bu mesele üzerinde kendini göstermek zorundadır. Başkan bu konuda, bir ruhiyatçı ve bir pedagok gibi sözleri ve cevapları ile gerekli istikameti ve yolu göstermek mecburiyetindedir. Bu itibarla, Gurup Başkanı olacak bir kimsenin özel bir tahsil ve tecrübeye sahip olması şarttır. Bilhassa defalarca böyle istişare toplantılarına iştirak etmesi ve ettirilmesi elzemdir.

Bu itibarla tecrübeler, gurup başkanının çok nazik, hatırşinas ve kabiliyetli bir ruhiyatçı ve pedegok olmasını mecburi kılmıştır. Bilhassa gurup başkanı için, sabır ve nezaket şarttır. En küçük başarıyı bile tebrik etmesi ,en büyük ve fakat zararsız olan bir kusuru görmemesi lâzımdır. Bu sebeple o, çok iyi bir idareci ve kanaatkâr olmalıdır. İştişarenin en heyacanlı ve gürültülü anlarında dahi, sükunetle ve yumuşak hareket etmesini ve güzel sözler söylemesini, yerine ve zamanına göre bilmelidir. En mühim görevlerinden biri de, iştişare esnasında soruların sorulmasını teşvik ve tahrik etmesini, verilen cevapları da tebrik ve teşekkürle karşılamasını bilmektir. İştişare bittiğinde, kendi kanaat ve görüşlerini, eksik ve noksan kalmış noktaları aydınlatır, gerekli cevap ve çözüm yollarını belirtir veya tavsiye eder. Gerekirse teknik eleman ve uzman celbeder

veya ettirir. Hülâsa, bütün dikkat ve itimamı, gerekli bütün yardım ve kolaylıkları temin ve sağlamak zorundadır. Gurup başkanı bu itibarla olgun ve faziletli bir kimse olduğu kadar, çok derin bir psikolok ve sosyolok olmak zorundadır.

Bilhassa mühim olan bir husus da, Guruplar halinde Islah ve terbiye metodu ile elde edilen neticenin, diğer hususiyle içinde bulunduğu müessese ve hükümlüler üzerinde müessir olmasına çok dikkat edilmesidir. Aksi halde, hem kendileri ve hem de başkaları için vahim örnekler, neticeler zuhur edebilir.

Bu sebeple, bilhassa gurup üyelerini seçerken çok dikkat ve ihtimamlı olmak lâzımdır. Kabiliyet ve arzularına, sosyal ve tahsil durumları, ahlâki ve sıhhi halleri de nazara alınmalıdır. Bilhassa ıslah ve terbiyeye muhtaç kimseleri, eğer şartlar mevcut ise, seçmelidir. Bu itibarla, sağır, dilsiz ve aklen malûl ve yeterli olmayan kimseleri, bu guruba seçmek elbette doğru olamaz. Aksi halde istişare meclisinin atmosferi bozulur ve tesir mekanizması azalır. Çok nüfuzlu ve aktif kimselerin de seçilmesi doğru olamaz, bunun da menfi netice ve mahzurlarını tecrübeler göstermiştir. Normal yolu bulmak için gerekli dikkat ve ihtimam sarfedilmeli, icabeden düzen ve nizam temin edilmelidir.

Diğer bir şart olarak da, Gurup üyelerinin, ne homogen ve ne de heterogen olmasına bilhassa dikkat edilir. Yukarıda arzedilen şartlar mahfuz kalmak şartiyle, uygun şartlar altında tesbit ve tanzim etmek lâzımdır.

Gurup üyelerinin 10 kişiden fazla olmamasına, bilhassa dikkat etmek gerekir. Bu sayı ve tahdit, Gurup üyelerinin yekdiğerinin kişisel özelliklerini ve aralarındaki ilişkilerini daha iyi tanımak ve düzenlemelerini sağlar.

Bu cümleden olarak Fenton, Hükümlüler üzerinde sık sık tekerrür eden disiplin cezalarının, ihtarların ve ikazların azaldığını, müessese dahilinde atmosferin düzeldiğini, görev ve iklimin yumuşadığını, tecrübelerine dayanarak beyan eylemektedir.

Bu hususun ne dereceye kadar doğru, alınan neticelerin ne kadar müsbet olduğunu, fedaral Almanya Cumhuriyeti Ceza İnfaz ve Islah Müesseselerinde yapılan kısa tecrübeler ve müşahadelerimizle, çok kısa süreden beri devam eden bu ıslah ve terbiye sistemi hakkında henüz bir fikir beyan edemiyeceğim.

Bizim için daima mühim ve asıl olan arzu ve gaye, yalnız guruplar halinde ıslah ve terbiye sistemi üzerinde positif bir gelişme değil, aynı

67

zamanda bu guruplar halinde ıslah ve terbiye sistemi yardımı ile, Ceza İnfaz ve Islah Müesseselerimizde genel ve ferah bir atmosferin yaratılmış olmasıdır.

68

güçlükler çıkaran bu şartın incelenmesi gerekir. Bir defa, aşikâr derecede sarhoş olmak ne demektir? Eksper bir göz için cüz'i bir sarhoşluk dahi aşikâr sarhoşluktur? Aşikâr sarhoşluk teşhisini kim koyacaktır? Adlî Tabip mi? Polis memuru mu? Şahit olarak getirilen vatandaş mı? Bu aşikâr sarhoşluğun halkın rahatını bozacak veya rezalet çıkartacak dereceyi bulduğuna kim karar verecektir. Sanığı sevmeyen komşusu mu? Şikâyet merci'i olan jandarma onbaşısı mı? yahut mahalle bekçisi mi? Hatta, gece tatlı uykusundan uyandırıldıktan bir dakika sonra, can sıkıntısı içinde, sanıkla yüz yüze gelen doktorun, sanığın sarhoşluk derecesi hakkında «rezalet çıkaracaktı veya çıkarmıyacaktı» diye ilmî bir hüküm vermesi nasıl mümkün olabilir? Görülüyorki burada kanun vazı'ı aşırı içmeye karşı ikaz edici ve âmme menfaatini koruyucu bir hüküm koymuştur (T. C. K. 571,). Hükmün vakıaya uygunluk derecesi muallâkta kalmış ve mahkeme nihai merci olarak kabul edilmiştir. Bu madde ile ilgili tatbikata bir göz atmak yerinde olacaktır. Çok kere kabahat hususunu tâyini zabıtanın nüfuzu nazarına bırakılmıştır. Polis vazife ve salâhiyetleri kanunun tanıdığı oldukca tehlikeli bir yetki ile, polis veya jandarma sarhoşluk kabahati hükmüne vardığı her vak'ada sanığı yakalar (m. 13, 133). Bu maddeler zabıtaya, sırf kendi görüşüne göre kabahat saydığı sarhoşluk hallerinde, vatandaşı 24 saat karakolda alıkoyma yetkisini vermektedir. Bu arada zabıtanın kendi metotları ile sarhoşu ayıltması da bahis konusu olabilir.

Kazai mercilere sevkedilen sarhoş, hemen daima daha önceden bir tabip muayenesine gönderilir. Tabip şahsın «halkın rahatını bozacak veya rezalet çıkaracak surette» sarhoş olup olmadığını tâyinle zımnen mükelleftir. Rezaletin şartlarını, halkın huzur ve toleransını veya sanığın beş dakika sonra yapacağı fiili kesinlikle bilmesine imkân olmıyan tabibin böyle bir hükme varması görevinin icabı mıdır? Ve böyle bir vazife ona tahmil edilebilir mi?

Mahkemeler dahi ayni güçlükle karşılaşmaktadırlar. Birbirini nakzeden içtihat kararları bunu göstermektedir.

Mücerret sarhoşluk kabahati hukuki açıdan ele alındığında, kararlarda 571. maddenin iki türlü tefsiri ortaya çıkmıştır :

Birinci görüşe göre, halkın rahatını bozacak veya rezalet çıkaracak surette sarhoş olmak kabahatinin tekemmülü için halkın rahatını fiilen bozmak ve rezaleti çıkarmış olmak şarttır. Fakat halkın rahatını bozacak veya rezalet çıkaracak haraketler yapmak, 572. maddede umumun istirahatını selbedenler ibaresinin şumulüne de girdiğinden, bu nokta 571 inci maddenin o şekilde tefsirine itirazı haklı kılmaktadır. Ancak 572.

maddenin başka şahıslara tecavüzü hedef tutan rezaletler için konmuş olduğu ileri sürülürse durum muallâkta kalır.

571. maddenin ikinci tefsirinde ise : Ayakta dururken sallanmak, yürürken yalpalamak, gibi haller halkın rahatını bozacak derecede sarhoşluk belirtisi ve binnetice kabahat sayılmaktadır.

Görülüyorki iki madde arasındaki sınır kesinlikle belirmiş değildir. Aradaki boşluğu dolduracak olan husus, yani sarhoşluk esnasında şahsın yaptığı hareketleri huzur bozucu veya mütecaviz vasıfta sayıp saymamak veya kişinin sarhoşluk derecesini huzur bozacak kıvama gelmiş olarak kabul edip etmemek işi, vakayı hukukî ve içtimaî şumulü ile ele alacak olan bir makama yani mahkemeye ait olmalıdır. Yalpalamak, öğürmek, kusmak, mırıldanmak gibi haller bir mabette veya bir parkta vuku bulduğuna göre ayrı ayrı değerlendirilmesi gereken fiillerdir. Cazbandtan kasap havası çalmasını istemek, yerine göre umumî neşeyi veya huzursuzluğu davet edebilir. O halde sarhoşluğun tâyininde kantitatif değil kalitatif bir yol takip edilecektir. Şahsın, alkole tahammül kapasitesi, sarhoş halde bulunulan mahallin özellikleri dikkate alınacaktır. Öyle hâdiseler vardır ki sarhoş aşırı ve aşikâr derecede alkollü olmadığı halde, rezaleti bizzat çıkarmaz fakat tahrik eder. Kavga, tecavüz gibi hallerde mücerret sarhoşluk fiilinin derecesi değil karşılıklı nefretler, kinler ve diğer sosyal münasebetler rol oynar. Sarhoşluk saikiyle rezalet çıkarmıştır hükmü bazı hallerde hâdiseyi ve kabahatin mahiyetini açıklamağa yetmez. Yukarıdaki tartışmalardan sonra, mücerret sarhoşluk kabahati konusunda şu umumî mülâhazaları serdetmek yerinde olacaktır :

1 — Kazai merci'in veya zabıta âmirinin adlî tabipten, sarhoşluk derecesinin T. C. K. nun 571. maddesine girip girmediğini sorması uygun bir yol değildir. Zira hiç bir hekim veya psikiyatri otoritesi had alkol entoksikasyonu arazı gösteren bir şahsın 5 dakika sonra işleyeceği fiillerin, muhitin örf ve icaplarına göre, kabahat teşkil edip etmiyeceğini bilecek mevkiide değildir.

2 — Bu hususta karar verecek olan merci mahkemedir. Mahkeme tabipten ancak sarhoşluk derecesinin tâyinini istemelidir. Burada şahsın oriyantasyonunu kaybetmiş bulunması, kendini bilmiyecek derecede sarhoş olması, teessüri reaksiyonları ve motor davranışları üzerinde kontrolünü kaybetmiş bulunması, hezeyani belirtiler gibi muhakeme bozukluklarının mevcudiyeti hâkimin vereceği kararda ciddi karine teşkil ederler. Mahkeme, sarhoşluk derecesi hakkında tabip raporunda zikredilen delillerin ışığı altında ifade ve şahit istimaı gibi usullerle, mezkûr sarhoşluk halinin kabahat vasfını taşıyıp taşımadığına bizzat karar verecektir.

71

Bu hususta mahalli örf ve hususiyetlerin dikkate alınması gayet tabiîdir. Yoksa ne bir hekim ne bir jandarma çavuşu bu konuda tek başına karara temel olacak bilgi vermeye yeterli değildir. (*)

(*) Bu yazıda zikredilen fikirler yazarların müşterek şahsî kanaatları olup bağlı bulundukları müesseseleri ilzam etmezler.

73

74

SATIŞTA OLAN ADALET BAKANLIĞI YAYINLÂRI

Zürih Şerhi Serisi	*Fiyatı*
Egger : (Çev : V. Çernis) Giriş ve Kişinin hukuku, 1947, Cilt : 1, Mad : 1 - 51	3.00
Egger : (Çev : V. Çernis) Giriş ve Kişinin hukuku, 1948, Cilt : 2, Mad : 52 - 89	3.00
Egger : (Çev : T. Çağa) Aile hukuku, 1949, Mad : 241 - 345	3.00
Egger : (Çev : V. Çernis) Vesayet, 1952, Cilt : 1, Mad : 346 - 381	4.50
Egger : (Çev : V. Çernis) Vesayet, 1955, Cilt : 2, Mad : 382 - 438	4.50
Oser - Schönenberger : (Çev : Prof. İ. Sungurbey) İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi, 1964, Mad : 492 - 529	15.00
Oser - Schönenberger : (Çev : Prof. Dr. Fikret Arık) İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi, 1966. Birinci Fasikül; Madde : 184 - 215.	5.00

Yargıtay Kararları	
İçtihadı Birleştirme Kararları. Hukuk Kısmı, 1930 - 1947	6.00
» » » » » 1955	75
» » » » » 1956	50
» » » Ceza Kısmı 1952	10
» » » » » 1953	25
» » » » » 1954	25
» » » » » 1955	25
» » » » » 1956	25
» » » » » 1957	25
Devletlerarası hukuku ilgilendiren Yargıtay Hukuk ve Ceza Kararları	1.00
Yargıtay Kararları 1941 - 1942 Ceza Kısmı	3.00
» » 1944 » »	3.00
» » 1945 » »	3.00
» » 1946 » »	2.50
» » 1948 » »	3.00
» » 1949 » »	2.00
» » 1950 » »	2.00
» » 1951 » »	3.00
» » 1952 » »	3.00
» » 1953 » »	3.00
» » 1954 » »	2.50
» » 1955 » »	2.50
» » 1959 » »	1.00
» » 1941 - 1942 Hukuk Kısmı	3.00
» » 1944 » »	3.00
» » 1945 » »	3.00
» » 1946 » »	2.50
» » 1948 » »	3.00
» » 1949 » »	2.00
» » 1951 » »	3.00
» » 1952 » »	3.00
» » 1953 » »	3.00
» » 1954 » »	3.00
» » 1955 » »	3.00
» » 1959 » »	4.00

Diğer Yayınlar	
İsviçre Federal Mahkeme Kararları 1945	1.00
» » » » 1946	1.00
» » » » 1947	1.00
Wieland : (Çev : İ. H. Karafakıh) Aynî Haklar, İkinci baskı, 1949, Cilt : 2	7.50
Wahl : (Çev : K. Berker) Deniz Ticareti Hukuku, nazarî ve amelî, 1948	3.00
Vidal - Magnol : (Çev : Ş. Devrin) Ceza Hukuku. Cilt : 1, 1949	4.00

75

Dr. Recai Seçkin : 1961 - 1962 Adalet Yılının Açılışı Dolayısiyle Söylev	50
Dr. Recai Seçkin : 1964 - 1965 Adalet Yılını Açış Söylevi	50
Bustamente Sirven : Hukuku Hususiyei Düvel Kanunu Projesi, 1930	50
Vehbi Yemebaş : Suç ve Suçlunun Taaddüdü ve Cürme İştirak, 1952	1.50
Seçim İşlerinde İtiraz ve Şikâyetler Kılavuzu. (T. C. Yüksek Seçim Kurulu Yayınlarından), 1964	2.50
Fabreguettes : Adalet Mantığı ve Hüküm Verme Sanatı, 1945	3.00
Daguin : (Çeviren : Baha Arıkan) Kanunumuzun mehazı olan haşiyeli Alman Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu. 1951.	3.00
Esbabı mucibeli Avukatlık Kanunu ve Talimatnamesi, 1939	50
İnhulsen : (Çeviren : Rıfat Taşkın) İngiliz Ceza Muhakemeleri Usulü. 1938.	1.00
Kerdaniel : (Çeviren : Rasih Yeğengil) Şahitlik ve Şahidin psikolojisi. 1937.	50
Ceza Hukukunu tevhitirinci beynelmilel konferansı. Varşova, 1 - 6 İkinciteşrin 1927. Konferans vesikaları. Çeviren : Mustafa Nuri Devres.	3.00
Ceza Hukukunu tevhit üçüncü beynelmilel konferansı. Brüksel, 26 Haziran 1930. Konferans vesikaları. Çeviren : Mustafa Nuri Devres.	3.00
Ceza Hukukunu tevhit beşinci beynelmilel konferansı. Madrit, 14 - 20 Birinciteşrin 1934. Konferans vesikaları. Çeviren : Mustafa Nuri Devres.	3.00

Adalet Dergisi

1935	yılı	(kalmamıştır)	Sayısı :	30
1936	»	(13 - 18, 20, 22, 23. sayılar kalmamıştır)	»	30
1937	»	(1 - 7. sayılar kalmamıştır)	»	30
1938	»		»	30
1939	»	(10 ve 11. sayılar kalmamıştır)	»	30
1940	»		»	30
1941	»		»	30
1942	»		»	30
1943	»		»	30
1944	»	(1, 2, 8. sayılar kalmamıştır)	»	30
1945	»	(7. sayı kalmamıştır)	»	30
1946	»		»	30
1947	»		»	30
1948	»		»	30
1949	»		»	1.00
1950	»		»	1.00
1951	»	(3. sayı kalmamıştır)	»	1.00
1952	»		»	1.00
1953	»		»	1.00
1954	»		»	1.00
1955	»		»	1.00
1956	»		»	1.00
1957	»		»	1.50
1958	»		»	1.50
1959	»	(1959 yılında üç ayda bir olarak 4 sayı çıkmıştır, 4 üncü sayı kalmamıştır)	»	4.50
1960	»	(2 - 12. sayılar kalmamıştır)	»	4.50
1961	»		»	2.50
1962	»	(7 - 12. sayılar kalmamıştır)	»	2.50
1963	»	(1, 2, 5 - 10. sayılar kalmamıştır)	»	2.50
1964	»	(1, 2, 7 ve 8. sayılar kalmamıştır)	»	2.50
1965	»	(1, 5 - 6, 10 - 12. sayılar kalmamıştır)	»	2.50
1966	»	(Resmî Kararlar Dergisi ile Birlikte)	»	2.50

Ankara Yarı Açık Cezaevi Matbaası

76